Kollel Avreichim of Hollywood

PESACH INSIGHTS 5786

כולל אברכים

KOLLEL AVREICHIM

HOLLYWOOD

THE ANDREW & RACHEL SAKA KOLLEL

INSPIRING THE COMMUNITY THROUGH TORAH

Table of Contents

Haggada insights by Rabbi Zvi Yehuda Smith, ...4

Eruv Tavshilin By Rabbi Chaim Yeshaya Freeman 13

I beg your pardon, but I'm Family! By Rabbi Noach Peled 16

Royalty of the Leil Haseder By Rabbi Noach Peled 18

Counting the Omer By Rabbi Aryeh Gitlin 20

Bedikas Chametz By Rabbi Manu Gershon.....22

Pressure Cooker By Rabbi Noach Peled 24

Kollel Updates 27

חולין דף יא ע'א בעניין רוב **מאת ר' רועי טל** ..... ב

מתי מברכים על נטילת ידים לאכילת מצה **מאת ר' משה בוטון** .....ד

יסוד הגלות **מאת ר' אברהם הלוי וואקס** .....ו

בחיוב אכילת מצה ד"בערב תאכלו מצות" **מאת ר' יוני לבוביק** .....י

WHAT THE KOLLEL OFFERS

ONE-ON-ONE CHAVRUSAH LEARNING
Personalized study sessions tailored to individual learning goals.

LUNCH & LEARN
Engage in meaningful Torah discussions over a meal at the Kollel. 1:35pm-2:00pm

SHIURIM IN LOCAL OFFICES
Delivering shiurim in the workplace for professionals.

CHASSAN CLASSES
Essential guidance and halacha lessons for men preparing for marriage.

BAR MITZVAH LESSONS
Guided learning to prepare boys for their Bar Mitzvah with Torah, tefillah, and halacha.

WOMEN'S CLASSES
Inspiring shiurim and discussions to deepen Torah knowledge and strengthen emunah.

SHIURIM AT THE KOLLEL
Daily & weekly shiurim on various Torah topics, for men.

AFTER-SCHOOL BOYS PROGRAM
A program designed to guide boys in developing strong middos as they grow into young men.

MEN'S PROGRAM
Join us daily for Kollel Boker, Kollel Erev, Daf Yomi, Yerushalmi Yomi, and Amud Yomi for a full day of structured Torah study.

KOLLEL ZMANIM
10:15AM-2:00PM / 4:00PM-6:30PM

DAVENING TIMES

Shacharis Monday-Friday
6:45 am - 8:35 am - 9:00am - 9:35 am

Shacharis Sunday
8:30 am - 9:30 am - 10:15 am

Mincha Sunday-Thursday
Summer 2:00 pm Winter 1:00 pm
and 15 Minutes Before Shkiyah
(Taanis Tzibur 30 Minutes Before Shkiyah)

Maariv Sunday-Thursday
Shkiyah - 10:00 pm - 11:00 pm
Winter 8:15

Mikva Hours 4:15am ~ 1:00pm

"Kollel Avreichim of Hollywood is more than just a place of learning-it is the heartbeat of our community, a source of inspiration, and a foundation for future generations. With the establishment of our new Kollel and Bais Medrash, we are creating a makom Torah that will impact Klal Yisrael for years to come. Our yungerleit dedicate themselves to the deep study of Torah, uplifting our entire kehillah through their unwavering commitment & perseverance."

We invite you to be a part of this incredible endeavor by supporting the growth & impact of our Kollel

Haggada insights

By Rabbi Tzvi Yehuda Smith

שקו
The recitation of Kiddush

Every Yom Tov meal begins with the recital of Kiddush, and Pesach is no exception. However, Rav Avraham Pam explains that the Kiddush of Pesach carries a unique significance. The difference between a free person and a slave is not measured by how much work one must do, but by who controls his time. Many people who appear free are in reality workaholics and slaves to their schedules.

This idea explains why the first mitzvah given to the Jewish people while they were still in Mitzrayim was the mitzvah of sanctifying the new month. By establishing the calendar, Klal Yisrael demonstrates that we control time and that time does not control us. This declaration marks the beginning of our freedom.

When we recite Kiddush on the night of the Seder, we sanctify the day and make it holy. It is therefore the perfect moment to highlight this essential aspect of Pesach. The very identity of the Yom Tov is expressed in the phrase *Zeman Cheiruseinu,* the time of our freedom.

This perspective also helps answer several striking questions about the Seder. How can we celebrate redemption while still living in exile? How can we drink four cups symbolizing freedom while eating maror? How can we lean like royalty while eating the bread of affliction?

The answer is that a person ultimately decides the attitude with which he confronts life. The harshness of circumstances does not determine one's inner response. A person can be a slave to money and pleasure, or he can choose to live with the mindset of a free individual even while facing hardship.

Zeman Cheiruseinu therefore represents an ongoing struggle within every person. True freedom is the ability to rise above circumstance and master oneself.

ורחץ

Washing before Karpas

In the Hebrew language, the letter **ו** functions as a connector between two words, similar to the word “and” in English. This suggests that **ורחץ** washing the hands is connected to the previous step of **קדש**, the sanctification of the day. What, then, is the connection between **קדש** and **ורחץ**?

The pasuk in Tehillim states: "**סור מרע ועשה טוב**" turn away from evil and do good. The Kotzker Rebbe z”l asks a penetrating question about this verse. If a person waits to completely rid himself of evil before beginning to do good, it is possible that his entire lifetime will pass before he ever reaches that second stage.

He therefore explains the verse differently. These two phrases should not be viewed as separate stages, but as one process. How does a person turn away from evil? The answer is **עשה טוב** by doing good. When a person fills his life with positive actions, he naturally distances himself from wrongdoing. The good itself pushes away the bad.

This idea is hinted at in the structure of the Haggadah. **קדש**, sanctifying the day, represents **עשה טוב** actively bringing holiness into one’s life. **ורחץ**, washing the hands, represents **סור מרע** removing impurity.

This message is especially meaningful on the Yom Tov of Pesach. Normally, a person might think that he must first cleanse himself spiritually before he can grow. Yet on Pesach the order is reversed. Hashem redeemed the Jewish people from Mitzrayim while they were still deeply immersed in the impurity of Egyptian culture. Even while they were spiritually stained, He granted them mitzvos and elevated them toward holiness.

On the night of the Seder, we have the opportunity to reconnect with that moment in history. Hashem is ready to uplift us just as He uplifted our ancestors. The Haggadah therefore teaches that **קדש** leads to **ורחץ**. By beginning with sanctification and bringing holiness into our lives, the cleansing will follow.

כרפס

Eating a vegetable dipped in salt water

This is the first of the two dippings performed on the night of the Seder. These dippings commemorate two significant events in our history. The dipping of Yosef’s coat in blood ultimately led to our descent into Mitzrayim. The dipping of the hyssop bundles into blood on the night of redemption enabled the Jewish people to leave Mitzrayim.

There is, however, a striking difference between these two dippings. When we dip the maror into the charoses we sweeten the bitter. Yet when we dip the karpas into the salt water we do the opposite. We place something sweet into something bitter. רבי יוסף חיים of Baghdad asks why the Seder contains these two opposite actions.

He explains this idea through a story about Shlomo HaMelech. Shlomo once asked one of his wise advisors to give him something of great importance for life. The advisor presented him with a ring engraved with three words: גם זה יעבור “This too shall pass.”

During moments of hardship Shlomo would look at the ring and find comfort in the message that difficult times do not last forever. Yet he only fully appreciated the depth of this wisdom on a day when he was reflecting on his great fortune. When he read the words again, “This too shall pass,” he realized their deeper meaning. Just as difficult times eventually pass, so too periods of prosperity are not guaranteed to last forever.

This is the lesson of the two dippings at the Seder. We dip the bitter into the sweet and we also dip the sweet into the bitter. Through this we learn that life moves through cycles of challenge and blessing.

A person must remember that circumstances rise and fall. In moments of difficulty there is reason for hope. In moments of success there must be humility. Above all one should remember the timeless message: גם זה יעבור this too shall pass.

יחץ
Splitting the middle matza

What is the symbolism behind having three matzos at the Seder instead of the usual number of two which we use on Shabbos and other Yamim Tovim? Furthermore, why do we break one of the matzos and why is it specifically the middle one that is broken? Lastly, why is this done at the very beginning of the Seder?

The splitting of the middle matzah is accompanied by the famous declaration of "**Ha Lachma Anya**." Let us explore this ancient text.

The Chaim Yosef David Azulai notes an interesting structure in the passage. The text begins by referring to the past. "This is the bread of affliction that our ancestors ate in the land of Mitzrayim." It then turns to the present with the invitation, "Whoever is hungry should come and eat." Finally, it concludes with a hopeful vision of the future: "Next year in Eretz Yisrael."

These three time periods are represented by the three matzos on the Seder table. The first represents the past of slavery. The second represents the present. The third represents the future redemption.

The sad reality, explains the Chida, is that we are still living in a long and bitter galus. The reason we have not yet merited the **Geulah Sheleimah** is because of our lack of unity and the presence of sinas chinam among our people. As long as we cannot live together in harmony, Mashiach will not feel welcome in our midst.

This is why the middle matzah, which represents the present, is broken. It symbolizes the painful truth that our nation is divided. The fractured matzah reflects a fractured people.

Yet the Seder does not leave us in despair. Immediately after breaking the matzah we proclaim an invitation. "Whoever is hungry should come and eat." We open our homes and our tables to others. The message is clear. If we wish to repair the broken matzah of the present we must rebuild unity among our people.

Through acts of kindness, generosity, and inclusion we begin to heal the divisions within our nation. When we learn to live together with understanding and tolerance we will merit the fulfillment of the final words of the declaration:

"לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין"
Next year in the Land of Israel as free people.

מגיד
Telling the story of the Exodus

Maggid 1: Introduction

The Yaakov Emden writes that there is one miracle even greater than the Exodus from Mitzrayim. It is the survival of the Jewish people throughout history. This survival defies explanation. All other ancient civilizations have disappeared, yet the Jewish people remain. What makes the Jewish nation different?

Moshe delivered his first address to the newly formed nation between the ninth and tenth plagues. This moment came right before Bnei Yisroel were about to attain their freedom. Moshe could have spoken about many subjects. He could have described the transition from slavery to freedom. He could have spoken about the journey to the Promised Land. He could have prepared them for the Torah they would soon receive.

Instead Moshe focused on the children. He said no less than three times that future generations of children would ask questions and that we must be ready to answer them.

This is the secret of Jewish survival. A nation is not built with weapons or architecture. A nation is built by ensuring the continuity of its people and by transmitting its values to the next generation.

Maggid **2: מה נשתנה**

This moment is the highlight of the Seder for children. They are given the honor of being the main participants after spending days preparing to recite the **Ma Nishtana.** Through these four questions we awaken the curiosity of the children.

Yet when it comes time to answer them the response of the Haggadah seems difficult to understand. Even adults struggle to fully grasp it. If the goal is to encourage questions, why does the Haggadah give such a complex answer?

Rav Soloveitchik addresses a similar issue in the section of the Four Sons. When the wicked son finally participates and asks a question the Haggadah responds with the phrase **הקהה את שניו**, blunt his teeth. Why such a harsh response? After all, he asked a question.

Rav Soloveitchik explains that there are two types of questions. One asks **why** and the other asks **how**.

The person who asks why is waiting to be convinced. He wants complete understanding before committing himself to observance. This approach places commitment on hold until everything is intellectually satisfying.

The person who asks how already accepts the obligation. His question is how to perform the mitzvah properly. Even if he does not yet understand the reason he remains fully committed to observing it.

Perhaps this is why the Seder emphasizes the questions even more than the answers. We want our children to remain curious and always ask. However, their observance of mitzvos should not wait until every answer is found. The reasons exist and it is our responsibility to seek them. But that search should never delay the fulfillment of the mitzvos themselves.

Maggid **3: מכת בכורות**

During the plague of the firstborn the Torah commands the Jewish people to place the blood of the Korban Pesach on their doorposts. The Torah explains that the blood would serve as a sign. “I will see the blood and I will pass over you.”

At first glance this seems puzzling. Certainly Hashem already knew which houses belonged to Jews and which belonged to Egyptians. Why was such a sign necessary?

The answer carries a powerful message. The Jewish people are the **Am Hanivchar**, the chosen nation. We were chosen to carry a mission of living according to Hashem’s will and spreading morality in the world.

Living as a Jew has always meant being different. Our laws guide how we eat, marry, conduct business, resolve disputes, and build families. Throughout history this distinct identity has often brought persecution. To live as a Jew requires inner strength and pride in who we are.

At the moment of Yetziyas Mitzrayim Hashem wanted the Jewish people to demonstrate that they possessed this strength. The blood on the doorposts was not meant to guide Hashem through the streets of Mitzrayim. It was meant to guide us.

The verse itself hints to this idea when it says that the blood “will be a sign **for you**.” The message was directed to the Jewish people. If slaves who had been oppressed for centuries could publicly display their allegiance to Hashem by placing the blood of the Korban Pesach on their doorposts, then they had the courage required to survive the long exile that would follow.

When the verse continues and says “I will see the blood and pass over you,” it does not say that the blood was used to identify the Jews. Rather Hashem looked to see whether the Jewish people were willing to stand proudly as Jews and openly demonstrate their faith. Those who could do so were worthy of redemption.

רחצה

Washing the hands before eating the matzah.

The Gemara in Eruvin (21b) relates a remarkable story about Rabbi Akiva. While imprisoned, his student Rabbi Yehoshua Hagarsi would bring him water each day. One day the prison guard poured out half of the water. The small amount that remained was barely enough for drinking and certainly not enough for washing his hands before eating bread.

Rabbi Akiva nevertheless refused to drink the water. He declared that it would be better for him to endanger his life than to violate the enactment of the Rabbis requiring Netilas Yadayim before eating bread.

The origin of this practice goes back to Shlomo Hamelech. Shlomo Hamelech instituted the practice of washing hands before eating bread out of concern that a kohen might accidentally touchterumah with hands that were ritually impure. To safeguard the sanctity of terumah he instructed that all Jews wash their hands before eating bread.

At first glance this seems difficult to understand. Today there is no Beis HaMikdash and terumah is not eaten in a state of purity. Why should we still maintain such a practice when the original concern no longer appears relevant?
A powerful insight can be found in a story aboutDivrei Chaim. The Divrei Chaim was known as a demanding teacher who could be very strict with his students. On occasion he would even rebuke someone publicly if he felt it was necessary for their growth.

Someone once asked him if he was concerned about the statement of the Gemara (Bava Metzia 58b) that one who embarrasses another person publicly forfeits his share in the World to Come. The Divrei Chaim replied, “If it will help even one Jew I am prepared to forfeit my Olam Haba.” He then added a striking thought. A person can only give up his share in the next world if he is first willing to sacrifice something in this world.

With this perspective we can understand the enactment of the Sages. Even if the decree of Netilas Yadayim might prevent a mistake for only one kohen in one situation it is still worthwhile. If millions of Jews wash their hands before eating bread throughout the generations in order to prevent a single Jew from stumbling it is more than justified.

This teaches a profound lesson. In Judaism the spiritual well-being of even one Jew is worth the effort of an entire nation.

מוציא מצה

The blessing over Matzah

The Gemara (Brachos 39b) teaches:
אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע

Rav Pappa explains that on Pesach everyone agrees that the blessing over the matzah is made on both a broken piece and a complete matzah. What is the meaning of this practice?
Tzvi Hirsch Ferber offers a parable.

The sun and the wind once argued about which of them was stronger. The sun claimed that it was stronger because it brought warmth, light, and energy to the world. The wind insisted that it too possessed great power and that nothing could stand in its way.

While they were arguing they noticed a farmer working in his field. They decided that whichever of them could cause the farmer to remove his jacket would be declared stronger.

The wind began to blow. The stronger it blew the more tightly the farmer held on to his jacket in order to protect himself. The wind eventually became exhausted and gave up.

Then the sun began to shine. As the farmer felt the warmth of the sun he soon removed his jacket on his own. The sun and the wind concluded that warmth was stronger than force.

Paraoh attempted to break Bnei Yisroel through oppression. Yet the Torah tells us that “the more they were oppressed the more they multiplied and spread” (Shemos 1:12). Throughout Jewish history suffering often pushed Jews to pray more, to learn more, and to draw closer to Hashem.

The greater danger to Jewish continuity has not been suffering. It has been comfort and prosperity. As Moshe warned near the end of his life, when a person becomes satisfied and successful he may forget Hashem who redeemed him from Egypt.

It is often easier to come close to Hashem during times of **שבורה ופרוסה,** when life feels broken. In those moments we naturally turn to Him. It is more difficult during times of **שלימה,** when everything appears complete and comfortable.

This is why the blessing on Pesach is made on both the broken matzah and the whole matzah. The message is that our connection to the Ribbono Shel Olam must remain the same in both circumstances. Whether life feels broken or complete, our relationship with Hashem must remain strong.

מרור
The bitter herbs

The Mishnah (Pesachim 39a) lists the species that may be used for maror: chazeres, tamcha, charchavina, ulshin, and maror. The first species, chazeres (lettuce), is the preferred one. The last one is the least preferred because it has an extremely bitter taste.

At first glance this seems surprising. Maror represents bitterness. One might expect the most bitter herb to be the ideal choice. Should not the bitterest herb be the best one?

Rav Moshe Feinstein explains that an important lesson is hinted at in this halacha. Maror represents the suffering experienced by the Jewish people. Yet we must remember that every difficulty we encounter comes from Hashem and has a purpose.

Hashem sends challenges when we stray from the proper path. The goal is not punishment. The goal is to guide us back and help us correct our direction.

These difficulties can appear in many forms. The Gemara (Aruchin 16b) teaches that even a small inconvenience may be considered a form of suffering. If a person reaches into his pocket expecting one coin and instead pulls out a different coin it is already called a measure of affliction.

The intensity of the message depends on how we respond. If a person recognizes that even a small inconvenience may be a message from Hashem then there is no need for something more severe. If the small signal is ignored then a stronger one may follow.

This is why mild lettuce is the preferred type of maror. The bitterness does not have to be extreme. The message can be gentle if we are willing to listen.

This idea is also hinted at in the very name chazeres. The word is related to chazor, which means to return. The Mishnah is reminding us that the path of teshuvah does not have to be painful. Sometimes a gentle reminder is enough to help us come back.

כורך
The “sandwich”, Maror is eaten together with Matzah

The Korech sandwich made of maror wrapped between pieces of matzah, requires explanation. First, we have already eaten matzah and maror as separate stages of the Seder. Why are we now eating them together? Second, what additional lesson is taught by combining them? Finally, why does the Haggadah specifically mention Hillel the Elder and say: “So did Hillel do at the time when the Beis HaMikdash was standing. He would combine matzah and maror and eat them together”?

The Zohar refers to matzah as מיכלא דמהימנותא, "the food of faith." By eating matzah a person strengthens his emunah in Hakadosh Baruch Hu. Maror, on the other hand, represents the suffering and exile experienced by the Jewish people.

By combining the two, Hillel was teaching a powerful lesson. The only way to cope with the suffering and exile of the Jewish people throughout the generations is through faith in Hashem. This message is symbolized by the way the Korech sandwich is made. The maror is surrounded by pieces of matzah. Our bitterness and suffering must be enveloped by faith and trust in Hashem.

This quality of deep faith was embodied by Hillel himself. The Gemara (Brachos 60a) relates that Hillel was once traveling toward his city when he heard a scream coming from within. He calmly said, "I am confident that this scream is not coming from my house." The Gemara then applies to him the verse, "He will not fear evil tidings. His heart is firm, trusting in Hashem."

The Gemara explains that the verse can be understood in two directions. One interpretation is that he does not fear bad news because his heart is firm in his trust in Hashem. The verse can also be read in reverse. If a person's heart is firm and confident in Hashem then he will not fear evil tidings.

Rav Yonason Eibshitz offers another insight into this passage. Hillel was not claiming that tragedy could never occur in his home. Even the homes of great tzaddikim sometimes experience suffering. Rather Hillel meant that if misfortune were to occur his household would respond differently. They would recognize that everything comes from Hashem and would accept it with the understanding of Gam Zu LeTovah, that even this is for the good. Such people would not cry out in despair.

Once again we see the same concept demonstrated by Hillel. Life may contain bitterness. Yet that bitterness must always be wrapped in faith. This is the message of the Korech sandwich. By eating it at the Seder and reflecting on its meaning we hope to internalize the lesson and strengthen our trust in Hashem in every circumstance.

שלחן עורך

The set table (meal)

The Bais Halevi once asked his son Chaim Soloveitchik an interesting question. At the Seder we have many symbols that recall the suffering of the Jews in Mitzrayim. The maror reminds us of the bitter labor. The charoses represents the mortar used in their forced work. But where is the reminder of the great wealth that the Jewish people took with them when they left Egypt?

Rav Ovadia Yosef suggests that the answer can be found in the halacha of the Seder itself. The Shulchan Aruch (Orach Chaim 472) writes that a person should set the Seder table with beautiful utensils according to his ability. The Maharil adds that one should ideally use gold and silver vessels.

Rav Ovadia explains that this halacha is unique to Pesach. It serves as a reminder of the wealth that accompanied the Jewish people at the time of The Exodus and fulfilled Hashem's promise to our forefather Abraham that his descendants would eventually leave their exile with great riches.

With this understanding the entire experience of Shulchan Orach, the festive meal of the Seder, takes on deeper meaning. The meal is not simply a pause in the Seder. It is itself part of remembering Yetziyas Mitzrayim.
At the same time there is a potential danger. Because the meal is enjoyable and abundant it can easily become nothing more than a physical feast.

Chazal hint to this idea in the word shulchan. The same letters can be rearranged to spell lenachash, which means "to the snake." The snake in the Torah represents temptation and physical desire. Just as the snake in Gan Eden encouraged Adam and Chava to focus on physical pleasure rather than Hashem's command, a table full of food can sometimes draw a person only toward indulgence.

The message is simple. A table can become like the snake when the focus is only on eating and enjoyment. But when we remember that the meal is part of thanking Hashem and celebrating the miracles of Yetziyas Mitzrayim, the table becomes a place of holiness.

By keeping this perspective we ensure that even while enjoying the festive meal of the Seder we preserve the kedusha of the moment.

צפון
The "hidden" matzah, the Afikoman

The halacha states that after eating the kezayis of matzah for the Afikoman one may not eat anything else for the rest of the night. Chazal explain that the reason for this intriguing law is so that the taste of the matzah remains in our mouths.

What is unique about the Afikoman that its taste should remain longer than the mitzvah itself?

To make kosher matzah for the Seder one must use one of the five grains: wheat, barley, spelt, oats, or rye. However these same five grains are also the only grains that can become chametz. This is puzzling. Normally the Torah separates what is permitted and what is forbidden. For example on Sukkos there are materials that are kosher for schach and others that are not. Yet here the very same ingredients can produce either matzah or chametz.

The commentators explain that the most important factor in life is not the ingredients but what a person does with them. A person may own a powerful car such as a Lamborghini. If he does not know how to drive he will never reach his destination. The opposite is also true. Someone with modest means who knows how to use them properly can reach great heights.

The same grains can produce matzah or chametz. One represents humility and holiness. The other represents arrogance and spiritual decay. The difference lies in how they are handled.

As the Seder concludes we want every participant to leave with a lasting message symbolized by the taste of the matzah that remains in the mouth. The message is that a person can shape his character and direct his life toward goodness throughout the year.

Rav Menachem Mendel of Rimanov offered a beautiful parable. Two close friends were about to part ways after many years together. They wanted something that would remind them of each other. All they had was a photograph of the two of them together. They tore the picture in half and each kept a piece belonging to the other.

The Rebbe explained that this is similar to what we do at the Seder. We break the matzah and hide one half for the Afikoman. When we eat it at the end of the night we carry the taste of the Seder with us. It reminds us of the lessons we must hold on to throughout the year.

בךך
Bentching after the meal

Many people have experienced the following situation. You go to a fine restaurant and the waiter brings bread to the table. You politely decline. You enjoy an appetizer, soup, salad, a main course, and dessert. When it is time to say a blessing after the meal you realize that you cannot recite Birkas Hamazon. Instead you say the short blessing of Borei Nefashos and feel that after such a large meal only a few words of thanks were said.

The Alter of Slabodka explains an important lesson. The one blessing that everyone agrees is Biblical is Birkas Hamazon, which is recited only after eating bread.

Bread represents the basic necessity of life. It is affordable and sustainable. In difficult economic times people may survive mainly on bread because it fills them and keeps them going.

The Torah therefore teaches us that our primary gratitude to Hashem should be for the basics of life. Before thanking Him for luxuries we must thank Him for the essentials. We must never take for granted the roof over our heads, the food on our table, and the daily gifts that sustain us.

הלל
Songs of praise

The Gemara (Eruchin 10a) teaches that the complete Hallel is recited eighteen times a year in Eretz Yisrael. Eight times on Chanukah, eight times on Sukkos, once on Pesach, and once on Shavuos.

Why is the Hallel recited during the Seder not counted among these?

The Shlah Hakadosh explains that normally Hallel commemorates miracles that occurred in the past. We praise Hashem for what He did for our ancestors.

The Hallel of the Seder is different. It is not merely a song about the redemption of the past. At the Seder we declare:

"לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה אלא אף אותנו גאל עמהם"
Hashem did not redeem only our ancestors. He redeemed us with them.

For this reason the Haggadah says "ונאמר הללויה" in the future tense. When we truly understand the message of the Seder and see the light of redemption even within our struggles we respond with Hallel. It is a song of present faith and gratitude. That is why it is not included among the eighteen standard recitations of Hallel.

נרצה
The conclusion of the Seder

The Shlah Hakadosh explains that the final stage of the Seder is called Nirtzah, meaning that we hope the Seder will be accepted by Hashem.

But why is this considered one of the stages of the Seder? Why not simply call it Shirim, the songs that we sing at the end?

The Maharal offers another explanation. The Hallel we recited contains two elements. The first is praise for the redemption from Egypt. The second is a prayer for the ultimate redemption.

Nirtzah expresses our hope that Hashem will accept us and allow us to be part of the final Geulah.
How does Hashem judge whether a person is worthy of redemption? The Gemara teaches the principle "רחמנא ליבא בעי". Hashem desires the heart. If our request for redemption is sincere and we truly long for Mashiach then Hashem will certainly bring that redemption.

This leads to a powerful question at the conclusion of the Seder. Do we truly desire the Geulah? Are we comfortable in exile or do we genuinely wish for change?

This idea is hinted in the word Nirtzah. The same letters form the word haratzon, meaning will or desire. The author of the Haggadah leaves us with a challenge.

When we say "לשנה הבאה בירושלים", next year in Jerusalem, do we truly mean it?

ERUV TAVSHILIN

BY RABBI CHAIM YESHAYA FREEMAN

The Torah states in numerous places that all *melacha* is prohibited on Yom Tov (similar to Shabbos) with the exception of *ocheil nefesh* food preparation. One may only prepare food that is needed for Yom Tov. This poses a problem when Yom Tov occurs on Friday and is followed by Shabbos, as one would normally prepare the Shabbos food on Friday.

The Gemara (Pesachim 46b) cites two opinions which both agree that preparing for Shabbos on Yom Tov is permitted on a Torah level. The first opinion is that of Rabbah, who says that Med'oraisa one may perform *ocheil nefesh* type *melacha,* even if it is intended for post-Yom Tov use, as long as there is a possibility that the food will be eaten on Yom Tov. Rabbah bases this on a concept called *ho'il* (lit., since), which states that since there is a possibility of guests showing up to eat the food, it is permitted to prepare such food, even if it is intended for post-Yom Tov use.

The second opinion is given by Rav Chisda, who does not subscribe to the concept of *ho'il.* In his opinion, it is forbidden to cook on Yom Tov for a weekday. However, Rav Chisda says that one may cook on Yom Tov for Shabbos use; since the Torah refers to Yom Tov as a *"shabbason,"* a Shabbos-type time, Shabbos is included in the permission of *melacha* for *ocheil nefesh.*

The practical difference between these two opinions is whether one may prepare food late Friday afternoon such that even if guests were to arrive, the food would not be ready for them on Yom Tov. According to Rabbah, this would be forbidden, since the concept of *ho'il* is not applicable. According to Rav Chisda, however, it would be permitted, as cooking for Shabbos is included in *ocheil nefesh.* The Mishna Berura (527:3) rules that preferably, one should not prepare food on Friday if it will not be ready to eat before the day ends.

The Mishna Berura adds that due to this concern, there is a custom to daven *ma'ariv* early on Friday, thus accepting Shabbos while it is still day, to ensure that all cooking preparations are finished prior to late afternoon, mitigating the concern that there will be inedible food before the day ends. However, he writes that on the second day of Yom Tov, which is Rabbinic, one can be lenient to cook late Friday afternoon under extenuating circumstances. He concludes that even on the first day of Yom Tov, which is Med'oraisa, there are grounds to be lenient under extenuating circumstances.

The entire discussion until this point has focused on preparing food on Yom Tov for Shabbos on a D'oraisa level. However, the Mishna (Beitzah 15b) teaches that there is a Rabbinic decree not to cook on Yom Tov for Shabbos. The Mishna also teaches that Chazal instituted a mechanism to permit cooking on Yom Tov for Shabbos which is called eruv *tavshilin*, preparing a cooked item prior to Yom Tov.

The Gemara (Beitzah 15b) cites two explanations behind the Rabbinic decree not to cook on Yom Tov for Shabbos. The first reason, given by Rava, is that Chazal were concerned that a person will use all the choice food for Yom Tov without ensuring that there is proper and sufficient food set aside for Shabbos. The food used for the *eruv tavshilin* is regarded as the beginning of the food preparation specifically for Shabbos, ensuring that a proper meal will be set aside for Shabbos. The institution of eruv *tavshilin* is thus meant to preserve the honor of Shabbos.

Rav Ashi gives a different reason, explaining that Chazal sought to ensure that a person would remember that *melacha* done in preparation for any day other than Shabbos is prohibited. An *eruv tavshilin,* which is essentially the beginning of food preparation for Shabbos, means that all subsequent food preparation is viewed as completing what was already begun prior to Yom Tov. This will remind people that if one may not begin, for the first time, to prepare food for Shabbos without having begun beforehand through the *eruv tavshilin,* then one may certainly not begin preparing food on Yom Tov for a weekday. According to Rav Ashi, eruv *tavshilin* protects the sanctity of Yom Tov, not Shabbos.

How is an *eruv tavshilin* made? One prepares a cooked food and a baked food (S.A O.C 527:2), holds them in the right hand (as is the case for all brachos [see S.A O.C 206:4]) and recites a bracha. After reciting the bracha, one says the following text: With this eruv, let it be permitted for us to bake, cook, insulate, light candles, make preparations, and do all of our needs on Yom Tov for Shabbos.

The requirement to have a cooked and baked item is meant to permit both cooking and baking. However, the Shulchan Aruch (O.C 527:2) rules that if only a cooked item was used, the *eruv* is nevertheless valid, and all types of Shabbos preparations can be done, including baking.

The cooked item should preferably be a nice portion of cooked food, but the minimal requirement is to have any type of cooked food the size of a *kezayis* (S.A O.C 527:3). For the baked item, as well, it is preferable to use a whole loaf of bread or matzah, but the minimal requirement is a *kebeitzah* (Rema O.C 527:3).

There is a requirement for any person intending to do any type of Shabbos preparation on Yom Tov to make an *eruv* (S.A O.C 527:7). However, not every person in the house is required to make a personal eruv. One person in the household - customarily the head of the house - makes an eruv on behalf of their entire household (Aishel Avraham Mebutchatch 527 *s.v. nikrah*).

In absence of an eruv *tavshilin*, one may not prepare for Shabbos. In addition, others who made an eruv *tavshilin* may not prepare on behalf of those who failed to make an eruv *tavshilin* (S.A O.C 527:20). This is true regardless of whether one forgot or neglected to prepare an eruv, or he prepared one but it was eaten or lost before the Shabbos preparations were concluded (S.A O.C 527:15). However, if most of the eruv *tavshilin* was lost or eaten, but there is a minute amount of the cooked item remaining, one may still prepare (S.A O.C 527:15).

In addition to the mitzvah incumbent upon every household to make an eruv, there is also a mitzvah for the Rav of a community to establish an eruv on behalf of his community (S.A O.C 527:7). This was instituted in order to permit those who forgot or were unable to make their own eruv. One may only rely on the Rav's eruv if he forgot or was unable to make an eruv. However, one who was simply lazy or negligent is not included in the Rav's eruv (S.A O.C 527:7).

While activities that are food-preparation needs such as lighting candles in the dining room or washing dishes are clearly permitted with an *eruv tavshilin*, would non-food related needs normally permitted on Yom Tov be permitted on Friday for Shabbos needs? For example, would one be permitted to carry a siddur needed for Shabbos to shul on Friday?

There is a dispute among the Rishonim regarding this issue. The Ran (Beitzah *dapei haRif 9a s.v. tanu rabanan)* states that an *eruv tavshilin* would not permit a person to make an eruv *chatzeiros* which permits carrying items on Shabbos from a private domain owned by one person to another private domain owned by another person (or multiple people), since an eruv *tavshilin* only permits food-related activities. However, the Darchei Moshe (O.C 528:1) cites the Ohr Zarua (2:343[9]) who argues with the Ran and permits one to make an *eruv chatzeiros.* While making an eruv *chatzeiros* does not entail melacha, it does entail *hachana,* preparing on Yom Tov for a post-Yom Tov need, which is normally forbidden, yet the *eruv tavshilin* permits its creation on Yom Tov for a Shabbos need.

The Rema (O.C 528:2) rules in accordance with the Ran that the eruv tavshilin does not permit one to make an *eruv chatzeiros.*

The Magen Avraham (ibid.:2) cites the Ran's reasoning that the eruv *tavshilin* only permits food-related activities. Elsewhere, however, the Magen Avraham (667:3) cites the Maharil who forbids rolling the Torah on Shabbos to the Yom Tov Torah reading. Rav Akiva Eiger (O.C 667:3) writes that this implies that one may roll the Torah scroll on Yom Tov to the Shabbos Torah reading. Apparently, the Magen Avraham (according to Rav Akiva Eiger's inference) rules that an eruv *tavshilin* permits non-food-related Shabbos preparation.

Rav Akiva Eiger (O.C 528:2) resolves the apparent contradiction in the Magen Avraham. He explains that only preparations that provide a potential benefit on Yom Tov are permitted. Rolling a Torah scroll has a potential benefit on Yom Tov, as one can then use the Torah scroll to prepare the Torah portion for Shabbos. Making an eruv *chatzeiros*, however, has no potential use on Yom Tov, and so an eruv tavshilin would not permit its creation on Yom Tov. It should be noted that the logic offered by Rav Akiva Eiger follows the opinion of Rabbah, who taught the concept of *ho'il* and thus permitted preparations for Shabbos only when they could potentially be utilized on Yom Tov.

It is important to note that an eruv *tavshilin* only permits preparing for Shabbos on Yom Tov that is on Friday. If Yom Tov occurs on Thursday-Friday, followed by Shabbos, one may not prepare for Shabbos on Thursday (S.A O.C 527:13).

Ensuring that one has proper and ample food for Shabbos is important, but one must make sure to do so in accordance with the dictates of halacha. Knowing and understanding the laws of eruv *tavshilin* is vital to ensure that a person is not violating Yom Tov for the sake of Shabbos.

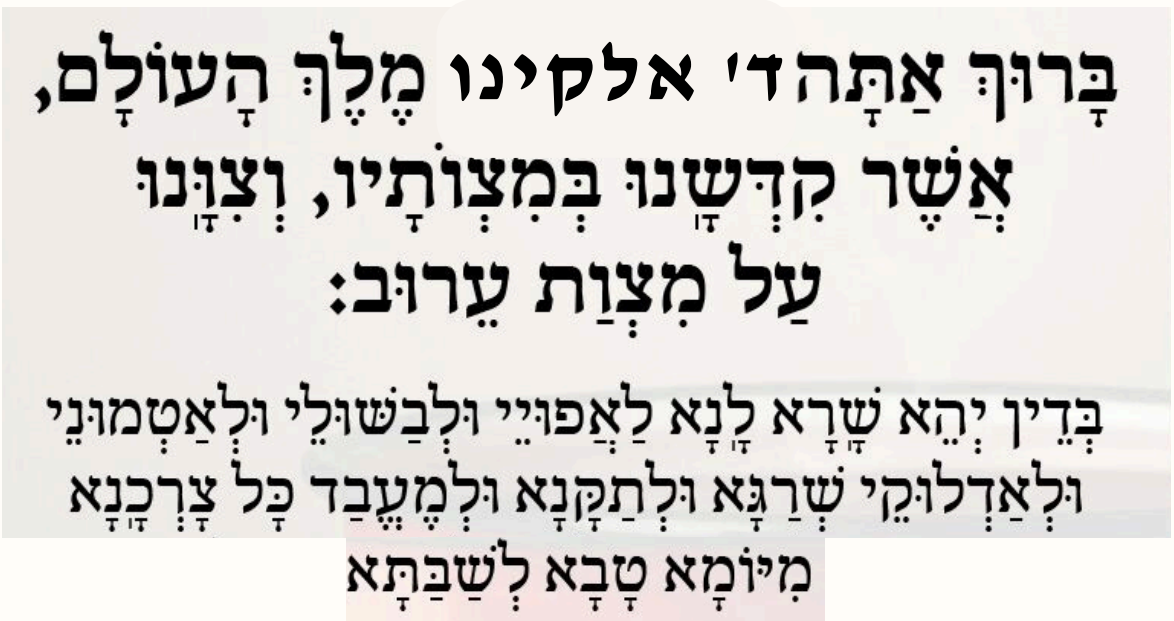

I BEG YOUR PARDON, BUT I'M FAMILY!

By Rabbi Noach Peled

About 15 years ago, I had the great fortune to spend Shabbos Hagadol with **Rabbi Reuvein Leuchter,** one of Yerushalayim's masters of *mussar* and *mach'shava* today. I was zocheh to hear this remarkable, life changing *vort from him*.

Soon after leaving Mitzrayim, Hashem commands Bnei Yisroel to regress in their journey; to backtrack and set up camp on the shores of the *Yam Suf*. Chazal relay Hashem's reason for this: Hashem "wished" to hear their voices once again, as He had when they were under Egyptian slavery.

In **Shir Hashirim, Rashi** (quoting *Chazal*) explains that B'nei Yisroel were trapped at the *Yam Suf*, the raging sea in front of them, the dangerous *Midbar* to their sides, and the *Mitzrim* behind them, ferociously trying to recapture them, but unable to because of the protection of the *Ananei Hakovod*. Rashi there describes that Hashem locked them in, unable to move. No pressure, and no attack. Citing *Chazal*, Rashi explains the words *"har'ini es mar'ayich, hashmi'ini es koleich"* to mean that Hashem was asking to hear from them. He was waiting to see how they would cope. Would they rise to the challenge, calling out to Hashem to save them, or would they crumble and run away, receding to *Mitzrayim*. Hashem was "longing" to hear their voices once again, as He had when they were under Egyptian oppression, and therefore set up this whole situation.

The question is however, is this not similar to commanding or twisting a child's arm so that the child will say "thank you"? Sure, if you twist hard enough he'll say thank you, but what is that worth? It is not genuine. "Johnny, say thank you now to grandpa for the new toy he got you." "Thanks grandpa," says Johnny.

But what if little Johnny is in a bad mood or doesn't like the new toy he got, and refuses to say thank you to grandpa? Good ol' dad might come down and simply twist Johnny's arm, and before you know it Johnny is proclaiming an excited "thank you". But what's it worth? We all know it's empty, fake news! Is that not what Hashem did with us by the Yam Suf?

In his commentary to the RambaM's **Sefer Hamitzvos,** the **RambaN** states that the primary fulfillment of the *mitzvah* of *tefilla* is to cry out to Hashem for help upon encountering pain or trouble. It is therefore ironic to point out that according to the Ramban, one does not and cannot fulfill the primary *mitzvah* of *tefilla* when davening the primary part of *shemoneh esrei*, namely the first 3 *brachos*, for as we know, during the first 3 brochos we do not actually ask for help with anything. Why would Chazal have established the primary part of our tefilla such that one is not even *yotzei* the primary mitzvah of *tefilla* through it?

Finally, we must clarify the meaning of some of the most famous words of the Ramban at the end of *Parshas Bo*.

"G-d wants from us nothing other than that we recognize and acknowledge that He created us. And the purpose of our davening, and our shuls and our minyanim is so that we have a place to get together to recognize and declare to the Creator that He created us, and publicize it and say before Him "we are Your creations!", and this is what Chazal meant when they explained the possuk "they powerfully called to Hashem" - from here we learn that prayer requires our voice - chatzipa notzach lebisha".

What is meant by these words of Chazal "chatzipa notzach lebisha"?

To answer these questions, Rav Leuchter began with the following concept.

There are differing ways we may approach Hashem when we pray. The most common approach is to present oneself before Hashem as **needy,** in full recognition of the fact that He has it all, and that we have nothing on our own, so as to say "please provide for me because, *nebach* I am in need." This approach is not only valid, it is vital. We must always recognize this truth.

There is, however, **an entirely different approach** which we must understand, for it is indeed **greater**. That is that because we are His chosen people, descending from Avrohom, Yitzchok, and Yaakov, we may at times actually "demand" from Hashem to do for us or give to us. This is because Hashem has revealed that He wants us, and desires a relationship with us. We may therefore come to Him and state *"Right you want me and care about me and want me to be good? Well then, I need help with x, y, and z, and if you don't help me out, I won't be around for you, so help me out over here!"*

This can be compared to a company's best employee, who made and makes the company all that it is. His boss has told him many times *"Arthur, this company would be nowhere without you. We will do whatever it takes so that you will never leave us."* Yet Arthur is severely struggling to make a living due to his extraordinary low income. One Friday he finally turns to his boss and says *"Listen here Stanley: I am not managing, if I don't get an immediate significant raise, I won't be here Monday morning!"* How could Arthur have the chutzpah to come forward this way? Because he knows that he is the greatest asset the company has, and that his boss **wants him** there.

So too, we know that Hashem wants us. He wants to have an eternal close loving relationship with us. As such, we may come to him with demands that he care for us.

This is why we begin our shemoneh esrei with the bracha of Avos: we declare that we are His loved ones, from the family of Avrohom, Yitzchok, and Yaakov, we are the ones who He has always loved and for whom He has always done it all.

This is our ticket to successful prayer. This is how we must start out, because this is how we "get in the door", so to speak, to come to Hashem with our demands. We are not mere beggars. We are like top employees or even partners, we are family and we have demands. Once we have introduced ourselves this way, we may begin with our requests. Thus, although the beginning of the *shemoneh esrei* may not pass as the primary form of *tefilla*, nevertheless it is the most important part, for it is our I.D. card, to show our eligibility and to get us in.

This is what Chazal and the Ramban meant by the words *"chatzipa notzach lebisha";* this demanding approach to tefilla is somewhat of a ***chutzpa,*** but it wins out over the more common, shameful (*bisha* is like busha - shame) **begging** form of tefilla, because even when one may not be moved to help a beggar, he will always help his loved ones.

This is what Hashem showed us at the *Yam Suf*. He was not merely twisting our arm. He was leading us to Him because He wants us to come to Him, to talk to Him, and have that personal closeness to Him.

We must always remember that Hashem wants us to come to Him and be close to Him. Although we are poor beggars, we are also family, and He wants to always take care of us. He is just waiting for us to call.

ROYALTY OF THE LEIL HASEDER

By Rabbi Noach Peled

From the shiurim of HaGaon HaRav Michel Shurkin, Yeshivas Toras Moshe

There is a halacha in **Shulchan Aruch** (O.C 560:2) that *zecher l'churban* one may not set their table with all their fanciest tableware, rather at least one piece must be left out.

There's another halacha in Shulchan Aruch (O.C 472:2) that on ליל הסדר one should set their table with all their fanciest tableware. The **Mishna Berura** points out that this is despite the first halacha mentioned above, so as to express *"cheirus"* freedom on *leil haseder.*

The **Kaf Hachaim** states here that this mitzva is לנהוג שררה - *linhog s'rara* – to act with **nobility** on *leil hapesach,* not merely *"cheirus"* freedom.

Shaloh HaKadosh says that on *leil haseder* "the father should be like a king, the mother like a queen, and the children like princes and princesses, all wearing the fanciest clothes and with the best tableware".

This concept of the Shulchan Aruch as per Kaf HaChaim and the Shaloh HaKadosh is **not merely *"cheirus",*** rather that ביציאת מצרים we acquired ***"s'rara and malchus"*** – nobility and royalty. The opposite of avdus/slavery, is not *cheirus. Cheirus* is merely the **absence** of *avdus*/slavery. We were not merely relieved and released from *avdus,* rather we were **further upgraded** to *s'rara and malchus* – nobility and royalty.

Sefer Hachinuch (פרשת בא) teaches that 4 of the *Korban Pesach* מצוות reflect this very concept.

Not to leave over any of the *Korban Pesach* for the next day (mitzvah 8), because we became royal, and royalty never saves part of his food for the next meal/day.

Not to take any part of the *Korban Pesach* out of the house (mitzvah 15); after all, royalty never walks out with a doggy bag. (That's why after *bentching* we open the door, not merely for *Eliyahu Hanavi*, but also because until *bentching* we close/lock the door so that no one leave with any part of the *korban/afikoman,* therefore after we have eaten and *bentched* we open it to show this distinction)

Not to break bones of the *Korban Pesach* (mitzvah 16) because royalty do not eat in that way.

Not to eat it cooked in any manner other than *tzli* – roasted (mitzvah 7), because that's how royalty ate, not cooked or boiled. The royal family does not eat boiled food.

Additionally, the *Korban Pesach* must be eaten when full, that's why the *Korban Chagiga* was eaten first before the *Korban Pesach*, so that the *Korban Pesach* would not be eaten out of hunger. On this the **Rashbam** says (Pesachim 119) "*kederech shehamelachim ochlim*" - the way that royalty eats.

Likewise the custom at the seder is that one does not pour their own cup of wine, rather it is poured for them, as befitting royalty.

What makes the Jew special is not merely that he is not a goy. We are not merely **different** from the *goyim,* we are ***"mamleches kohanim",*** as the Chinuch says in one of those mitzvos above (16) – Yetzias Mitzrayim was *"techilas bo'einu lihyos segulas kol ha'amim mamleches kohanim v'goy kadosh"* – **our inaugural entry to becoming Hashem's cherished nation of royal and holy people.**

(It is commonly assumed that the entirety of creation is divided into 4 ascending groups: the lowest is *domem* - silent or inanimate creatures; *tzomeach* - growing things; *chai* - the animal world; and lastly *medaber* - the speaker—man. The **KUZARI** teaches that there are not merely 4 groups, rather there is a 5th and highest category – ישראל – the Jew.)

The Gemara (Bava Metzia 113, and Shabbos 67, 111, 128) teaches *"kol Yisroel bnei melachim heim".* We are all royalty.

Now if you ask; **What's this you say? Royalty?! Perhaps that was then, when we powerfully ruled our people and our land, back when we controlled the weather! But not these days, not when we are treaded upon and degraded by the nations of the world. Not nowadays when we cry out to Hashem** (Mondays and Thursdays) **"G-d take a look, we are disgraced among the nations, they despise and distance us like contaminations." Royalty shmoyalty. Today we are king-nothings.**

We will disprove that notion and clarify that indeed we always are, and always will be royal nobility.
The Jewish king has laws, such as not marrying many wives, not accumulating too much wealth, not owning too many horses.

What would be the law of a king who becomes dethroned (for whatever reason), would the above 3 prohibitions become permitted to him?

Tosefta in Shevuos states: the status of a king is ***"kedushaso kedushas olam"*- <u>forever</u>** he is superior.

Once a king - always a king, no matter where he is or what you do to him, he is forever royal. At home, in school, on the street, on the phone, on the internet, in the office, in South Beach, in Auschwitz, in Vegas, anywhere! A ben Yisroel is eternally and internally royal no matter what. Inherent to a ben/bas Yisroel is royalty and nobility.

The bracha upon seeing a king is *"shechalak **mikevodo** l'basar v'dam"* **– a king is all about dignity and royalty. There are things a king will never allow himself to do, and places a king will simply never allow himself to go to. His noble stature is above that.**

So, whereas Rosh Hashana is the coronation or HKBH, Pesach is the coronation of Klal Yisroel. It started with *Yetzias Mitzrayim* and reached its culmination at Matan Torah – *mamleches kohanim,* but *leil haseder* was the *"techilas bo'einu lihyos segulas kol ha'amim mamleches kohanim v'goy kadosh",* our initiation to becoming Hashem's cherished nation of royal and holy people.

This is the message of the Pesach seder and *Yetzias Mitzrayim - Haysa Yehuda Lekodsho Yisroel Mamshelosav, memshala* = royalty, nobility. We must identify as dignified and upper-class, Hashem's noble people.

COUNTING THE OMER

BY RABBI ARYEH GITLIN

The Shulchan Aruch (Orach Chaim 489:7) rules that if someone forgot to count Sefiras HaOmer at night, they should count during the following day **without a bracha.** They may then continue counting on the subsequent nights **with a bracha.**

At first glance, this ruling is difficult to understand. Two questions arise. First, if a person is still obligated to count, why should the counting during the day be done **without a bracha?** If the mitzvah applies, a blessing should be recited. If the mitzvah does not apply, why count at all? Second, if the daytime counting was done **without a bracha,** why may the person resume counting on the following nights **with a bracha?** If the mitzvah was interrupted, the sequence should be broken.

To understand this ruling, we must step back and examine the broader debate among the Rishonim about the proper time to count the Omer.

The Torah connects the counting of the Omer to the harvesting of the Omer offering in the Beis HaMikdash. The Mishnah (Menachos 71b) teaches that the Omer was ideally harvested at night on the sixteenth of Nissan. However, if it was harvested during the day, it was still valid. Based on this, some early authorities reasoned that counting the Omer should follow the same model. Night is the ideal time to count. If someone forgot to count at night, counting during the day should still be valid after the fact.

Others disagreed based on a different Mishnah in Megillah (20b) that teaches that the entire night is fit for harvesting the Omer. The emphasis on nighttime suggests that harvesting is defined specifically as a nighttime act. If counting parallels harvesting, then counting must also be a nighttime mitzvah. According to this view, counting during the day is invalid.

This dispute leads to three approaches among the Rishonim. Rabbeinu Tam and the Sma"g maintain that daytime counting has no value. The Rambam and the Meiri maintain that if one forgot to count at night, one should count during the day **with a bracha.** A third position is taken by the Mordechai, Rosh, and Ran that one should count during the day **without a bracha.** This approach is codified by the Shulchan Aruch.

Another fundamental debate among the Rishonim is also relevant. The Torah describes the counting as **"temimos,"** complete weeks. What does this mean?

One approach, attributed to the Behag, understands that the entire period of forty nine days forms **one extended mitzvah.** Each day is a component of a single larger mitzvah. If someone misses even one day, the chain is broken. Since the mitzvah can no longer be complete, the person continues counting the remaining days but without a bracha.

A second approach, attributed to Rav Hai Gaon, understands that **each day is an independent mitzvah.** According to this view, even if someone misses a day entirely, they continue counting with a bracha since each day's obligation stands on its own.

The Terumas HaDeshen (37) explains the aforementioned ruling of the Shulchan Aruch based on a **sfek sfeika,** a double doubt. Perhaps counting during the day is valid. If so, the sequence was never broken. Even if daytime counting is invalid, perhaps the halacha follows the opinion that each day is an independent mitzvah. In that case, missing a day would not affect the ability to recite a bracha on the following nights. Because of this double doubt, the Shulchan Aruch rules that after counting during the day without a bracha, one may continue counting the rest of the Omer with a bracha.

However, a difficulty arises from Tosafos in Megillah (20b). Tosafos cites the Behag as ruling that if someone forgot to count at night, they should count the next morning **without a bracha.** After that they may continue counting the remaining nights **with a bracha.**

This ruling is difficult to understand. According to the Behag the mitzvah of counting is one continuous unit of forty nine days. If a person misses a day, the chain should be broken and future brachos should not be recited. If so, how can he allow the person to resume counting with a bracha the next night?

The Ohr L'Tzion (3:16:4) offers a novel explanation of the Behag's position. He suggests that the Behag agrees that there are **forty nine separate mitzvos.** However, there is an additional requirement in the definition of counting. The counting must be **consecutive.** Counting is not merely stating today's number. It is continuing yesterday's count. If someone skips an entire day, the sequence is broken and the next day's counting is no longer a true continuation.

However, if someone counted during the day, even though they did not fulfill the ideal mitzvah of counting specifically at night, they preserved the continuity of the count. The sequence remains intact. This allows the person to continue counting the following nights with a bracha. Therefore the Shulchan Aruch rules that after counting during the day without a bracha, one may continue counting the rest of the Omer with a bracha.

This understanding has several practical ramifications. If someone knows in advance that they will miss an entire day during the Omer, for example if they are undergoing surgery that will last a full day, they should still begin counting with a bracha. The counting until that point is fully valid and meaningful.

Similarly, if a boy becomes Bar Mitzvah during the Omer, he may continue counting with a bracha. Even though his level of obligation has changed, the counting remains consecutive.

There was even a custom in some communities to count early after Plag HaMincha without a bracha and then count again at night with a bracha. The early counting was not considered fulfillment of the mitzvah. Rather it preserves the continuity of the counting even if a person subsequently forgets.

BEDIKAS CHAMETZ

By Rabbi Manu Gershon

There are 2 *isurim* in the Torah to own *chametz* on Pesach:
1) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ
2) ולא יראה לך שאר בכל גבלך שבעת ימים

There is also a *mitzvah* to destroy *chametz* as the pasuk says: אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם.

The Mishna (Pesachim 2a) teaches אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. A person is obligated to search their house for chametz and destroy it. What is the reason for this search?

Rashi explains that the *bedikah* is ***D'oraisa***, and its purpose is as a preventive measure, so that one should not come to transgress the isurim of Bal Yera'eh and *Bal Yimatzei.*

Tosfos disagrees with this analysis. Tosfos says that *bedika* is ***Derabanan***. He says that *bitul* is the way to prevent the *isurim*. Once a person does *bitul*, there is no longer any fear that one will transgress *Bal Yera'eh* and *Bal Yimatzei,* because as a result of one's *bitul*, the din chametz is no longer existent (Pesachim 4b).

Rashi's *pshat* needs further explanation - if *bedika* is *D'oraisa* and the purpose is to avoid the *isurim* of owning *chametz*, how does it help if one missed some *chametz* during *bedika*, they still own the *chametz*?!

The Ran gives a *pshat* for Rashi. By analyzing Rashi's viewpoint based on the Ran, I will explain why Rashi chose his specific interpretive mahalach iy'H. The Gemara states that performing both bedika and *bitul* is sufficient to satisfy the Torah requirements regarding *chametz*. According to Rashi, *bedika* is understood to be a *D'oraisa*. If one were to solely do *bedika, meD'oraisa* one would not have to do *bitul*. Without going into too much detail, it is important to note that according to Rashi, the Gemara (Pesachim 6b) considers the requirement to perform *bitul* after *bedika* to be merely a *din derabanan,* as the *bedika* itself serves as the primary preventive measure against being עובר owning *chametz* on Pesach. The reason why the rabanan instituted *bitul* after doing *bedika* merely serves as a safeguard for Pesach. They were concerned that if a person found a hidden *gluska/*bread during Pesach, one might be tempted to keep it, thereby transgressing the *isur*. Therefore by doing bitul, it ensures that any forgotten bread is rendered *"not one's chametz".*

Now, with all that being said, I would like to explore what *bedika* entails and how it works, so we can fully understand why Rashi views it as the עיקר method of preventing the *isur* of *Bal Yera'eh* and *Bal Yimatzei.* Doing *bedika* means that one must ensure that he does not have any *chametz* by checking the entirety of one's house and property where there might be *chametz* and verifying that no *chametz* remains. Clearing out every *makom* creates a *din* to the *makom* that makes it "not one's *chametz*". After doing *bedika* one creates a new reality that didn't exist before. The *makom* is now a "new" *makom* in the sense that it doesn't possess "one's *chametz*" which translates into one not owning any *chametz* with regards to *Bal Yera'eh* and *Bal Yimatzei.* From the moment of *bedika* one creates a reality that one does not own any *chametz* by thoroughly checking the *makom* and removing all the *chametz*. By creating such a reality one also creates a din of "לא ימצא חמץ".

This *din* that was established is called a חזקה. A חזקה creates a binding *din* by relying on a 'status quo' that was once definitely established, even if we cannot definitively verify the present reality (see Tosfos Chullin 11a ד"ה אתיא). **That חזקה will forever exist until it is invalidated definitively.** The חזקה that was established to both the *makom* and oneself is defined as "אוס חמץ" (not one's *chametz*). That will always continue until proven otherwise. The חזקה is constantly giving the *din* "אוס חמץ" whereby fortifying one from the *isur* of *Bal Yera'eh* and *Bal Yimatzei*. There is no *chametz* in one's *makom*. By being בודק כדין one is יוצא ידי חובתו.

Now, to briefly address Tosfos problem with Rashi- if you were to ask me, Rashi makes the most sense. According to Rashi there is a clear problem with *bitul*. What *bitul* is and how it functions is extremely complex. In simple terms, *bitul* means to make the *chametz* into a state of being אוס חמץ. It's "one" making the חפצא not *chametz* anymore. Once again, the Torah says it works, yet a clear flaw remains. Who says when one does *bitul* one is executing that *din* wholeheartedly. How is one creating this state of being not *chametz*. It is *chametz*! How's it working? One might think they are doing it, but are they serious about it?? The Ran says this Mefurash, שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי. In Rashi's world one is doing a thorough search, area by area, clearing all their chametz out and destroying it one's making a חלות בדיקה to their *makom* which gives a din חזקה to their house. To my understanding that's the best fortification against the *isur*.

Now, with all this being said I have one question on the Ran's understanding. The Ran says:
שכל שבדק אע"פ שלא ביטל ונשתיירה בידו גלוסקא יפיפיה אינו עובר עליה אלא בשהייתה משעת מציאה ואילך
The Ran says that even though ther is a חזקה that you won't be עובר on *Bal Yera'eh* and *Bal Yimatzei*, nevertheless one will be עובר מכאן ולהבא. I dont understand: If the מציאות was that there was *chametz* there the entire time, then the חזקה should never have been חל, as it lacks any אחיזה במציאות. How, then, is the חזקה functioning? Furthermore, how can we rely on a *bedika* to generate such a חזקה, when the *bedika* itself is inherently flawed and susceptible to error. And if there is a חזקה, why should one be עובר מכאן ולהבא? There is a פארטיג חזקה—let the חזקה be utilized! The same way the חזקה is in full force למפרע preventing the isur from being חל, let it be active onwards. This *gluska*/bread was surely in existence before one laid eyes on it, and yet the חזקה was in full affect then, preventing the *isur* from being חל. The חזקה made the *makom* "אוס חמץ" making one a person who owns no *chametz*. So, the same should apply even if one happens to come across the *gluska*/bread on Pesach! Before one found it, the חזקה said one owned no *chametz*, so should be the case even after finding it. That is what the חזקה should essentially be doing. If you admit this *gluska* is considered one's *chametz* now that they have found it, then it must have been theirs earlier, since it is the same *gluska*/bread that existed all along? A חזקה resolves a safek by establishing a din that overrides any uncertainty. Despite doing *bedika*, one still may have overlooked some hidden *chametz*, but since you created this *din* of אוס חמץ, the חזקה is in full force. If you argue that the חזקה is destroyed when seeing the *gluska*/bread, because there is bread in front of you (making it not a doubt), then why did one have a חזקה to begin with? The same bread was sitting there earlier, yet we still relied on the חזקה! To hold otherwise implies that a חזקה can be applied למפרע even when the *gluska*/bread was there all along, which seems to be illogical!

To answer for the Ran, I think there is a difference between something that is גילוי מילתא vs. חלות חדשה. Is the finding of the *gluska*/bread a גילוי מילתא which is essentially revealing what was always true, or is it a חלות חדשה which is creating a new status? If the finding of the *gluska* is a גילוי מילתא, that means that the *chametz* was always theirs. The *chametz* was masking reality, but not changing it. Once one finds it, one should be עובר למפרע. This directly contradicts the Ran, who says one is not עובר למפרע. So the Ran definitely does not go with this *mahalach*.

The other mahalach would be חלות חדשה. What חלות חדשה means is that the *chametz* has no "halachic" *shaichus* to oneself. When doing *bedika* the חזקה now establishes a din of לא ימצא חמץ. Now, after one finds the *chametz* a new *din* is created. That *gluska* has a *din* which is shaich to oneself because of this "new" *yediah*. The chametz now becomes "halachichly" theirs. It's not revealing the past (which I assumed in the question) rather it is creating a new *metzius*. Therefore, the Ran holds that it is a חלות חדשה. Before the finding, the *chametz* is outside one's "halachic" ownership due to the חזקה. After the finding of the *gluska*, there is a new חלות of "*yediah*" plus "*shaichus*" that is created. Therefore, the חזקה is not being contradicted. It is being terminated by a new halachic event. The Ran holds that ownership of *chametz* in regards to *bedikah* is not a static *metzius*. Rather it is a dynamic din, which is generated through an awareness. Therefore, finding the *gluska* is not a revelation of prior ownership of *chametz*, but the "creation" of a new halachic relationship, and the חזקה of bedika was never contradicted.

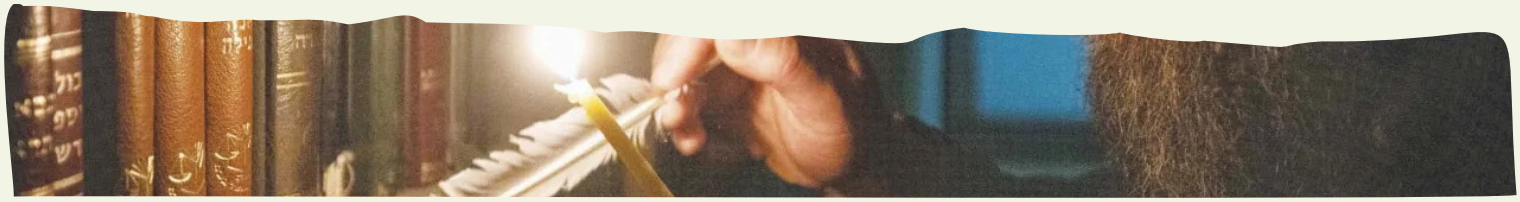

PRESSURE COOKER

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

By Rabbi Noach Peled

Adapted from a shiur which I was zocheh to hear from מו"ר הגה"צ הרב שלמה ליב ברעוודה זצוק"ל

The Hagadah famously declares:
"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"
"In every generation one is **chayav** to see himself as though he went out of Mitzrayim".

So we have a simple question here:
It says we are all *chayav*, obligated, required to do this. It is a *chiyuv*.
How does one actually fulfill this requirement?
What exactly does one have to do, to be *mekayem* and be yotzei this *chiyuv*?
See myself as though I left Egypt...so I need to see a little "me" in my mind's eye, and picture that little "me" physically exiting Mitzrayim?!
Is that it? Can that really be it?
And if that really is it, what's the value of it? What does that do? Why should that be a *chiyuv*?

Some 25 years ago, I was zocheh to hear an eye-opening, game-changing shiur from my Rebbe, **HaRav Shlomo Leib Brevda Ztvk"l,** which is the primary basis of the following:

Pesach celebrates Bnei Yisroel 's release from Egyptian slavery. Just imagine, after 210 years of slavery, an entire nation was set free.

Yet when we look closely at how it went down, **freedom is nowhere to be found.**

They left Egypt on the 15th of Nisan. On the 1st of Nisan they were instructed a whole slew of commandments which they had to fulfill just to be worthy of redemption (see Rashi Shemos 12:6). Each of these commandments had countless difficult and tedious aspects to them, all of which they had to successfully complete if they were to leave.

The 1st mitzvah they were instructed that day was the *Korban Pesach.* Now, in order to properly sacrifice and prepare a *Korban Pesach* one must be well familiar with numerous complex talmudic subjects in *Masechtos; Chullin* regarding the slaughtering; *Pesachim* regarding the prohibition of *chometz* and the obligations of the *matza* (anyone know how complicated it is to produce *pesachdikeh matzos?*) and *maror* together with the *korban,* and *Zevachim* regarding the many technicalities of the korban itself.

And this *Korban Pesach* was different from all subsequent ones. They had to smear its blood on their doorposts. Now this was not a freestyle painting session; there were countless restrictions and specifications as to the particular branch which would serve as the "paintbrush", which part of the branch, how many stalks, their length, their width, potential disqualifications of the branch, how often it had to be dipped in the blood while smearing, all as spelled out in *Maseches* Sukkah (13A) and elsewhere.

The many laws of how the *Korban Pesach* must be roasted are intricate to say the least. Pesachim (74A), among others, describes in detail the method of roasting, the many restrictions and requirements involved, the rotisserie spit to be used could only be of wood from a pomegranate tree., and just imagine how many pomegranate trees had to be sought out and chopped down to satisfy the many Jews who needed them.

And the lamb for the *korban* had to be acquired on the 10th of Nisan, brought home that day (before the very eyes of blood-boiling, furious Egyptians…), inspected for disqualifying blemishes, tied to the bedpost for the next 4 days, and kept in mint condition in order to slaughter an unblemished *korban*.

Protecting the lamb from blemishes was no easy task. After all, Shemos (1:7) states that the Jewish population boomed in absurd proportion, Rashi there tells us that the women would give birth to 6 at a time, and the Gra (Hagada Shel Pesach) says that the Jews lived in unusually cramped quarters in Egypt. Imagine, the mother sitting at home hopelessly attempting to keep the lamb safe, her twenty-thirty children trying to pet/poke/ride/stab etc. the lamb, all while her husband desperately crash courses all the above laws. Wild!

Then came the kicker:

On the 14th of Nisan, the day they were to slaughter and prepare the *Korban Pesach,* they were given several additional commandments (see Rashi Shemos 12:43), most importantly – "no one uncircumcised may eat from the *korban*"!! They suddenly had to crash-course the laws of bris milah and perform it on every single last male, that day!!! Yes, they did already learn how to *shecht,* but that's very different, there you kill the thing, here he needs to come out alive!

Then that night they sat and ate the *Korban Pesach* with all its accompanying laws; not to break any of its bones, the required quantity to be eaten, the time slot in which it must be eaten (*kezayis* in 2-9 minutes, before *chatzos*), not to take any of it out of the house, not to leave any over, etc. etc. etc.

So on the 14th of Nisan they performed mass circumcision, they slaughtered the lamb, smeared its blood on their doorposts and lintel, roasted their *korban,* baked *matzos,* prepared *maror,* ate it all that night within the required time frame, and sang *hallel,* while the Egyptians screamed cries of death from *makas bechoros*. That was enough to give even a cadaver a heart attack!

Where's the freedom? They were more like slaves than free men! What's going on here?

Chazal tell us the answer. The Yerushalmi (Pesachim 5:5) states that by the end of *makas bechoros,* Pharaoh had had enough, he was ready to let them go. In a voice miraculously amplified by G-d, he began shouting. His words were heard throughout the entire Egypt. Pharaoh proclaimed "you used to be my slaves, but now you are slaves of Hashem".

You see, **never we were truly liberated.** Pharaoh did not free us. First we were his slaves, and then we became **Hashem's** slaves. Pharaoh merely **transferred ownership** of the slaves from him to Hashem. But freedom? Freedom was never part of it.

In fact, it is for this very reason that Hashem enslaved us in Egypt to begin with.
In the words of the של"ה הקדוש:

*"Hashem wanted to implant into their beings the nature of enslavement, and to accustom them to servitude, so that **it would be easy for them to then be slaves to Hashem,** and they would easily keep the Torah and do it's commandments **as slaves."***

Klal Yisroel's enslavement in Mitzrayim was to serve as an **intensive introductory training course,** preparing them to be expert slaves, *Avadim LaHashem.*

The enslavement and exodus, the **Yetzias Mitzrayim itself,** was for the express purpose of inducting us into life as expert mitzvah performers, accustomed to living life for the sake and will of their master. The **entire punch line** of *Shi'abud Mitzrayim* and *Yetzias Mitzrayim* was so that from then on we would be slaves to Hashem.

The Hagadah declares:
"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" – "In every generation one is חייב to see himself as though he went out of Mitzrayim".

We asked, what is the point of this *chiyuv,* and how does one actually fulfill this *chiyuv*?
What exactly does one have to do to be *mekayem* and be *yotzei* this *chiyuv*?

The תעג:כב **ערוך השלחן** explains as follows:

When the questioner finishes "Mah Nishtanah" the matzah is uncovered and we begin by saying "Avadim Hayinu - We were slaves", in a loud voice, with excitement, with joy, and gladness.

***The punchline of saying the hagadah** is that because we were taken out of Egypt, we become עבדים forever and for all generations to ה and His Torah, and we are now ה"'s slaves. This is based in full legal reasoning, as explained in Yoreh Deah 267, that a free person cannot be acquired as a slave against his will. However, someone who is already a slave to another, can be acquired by someone else without the consent of the slave himself, and is acquired against his will.*

Now, being that we were slaves to Pharaoh, and HKBH saved us from his hand, therefore, even without our consent we are His עבדים. This is the meaning of the verse (Vayikra 25:55) "Bnei Yisroel are עבדים to me, for I took them out ארץ מצרים." Meaning Bnei Yisroel are עבדים to me against their will without consent, since I took them from Mitzrayim where they were slaves.

***And therefore in every generation one is obligated to see oneself as one who left Egypt and became acquired to HKBH an עבד עולם, with no legal right to throw off the yoke of Torah from one's neck…** (as Rava says in the Gemara Pesachim 117b – At the seder one must say the pasuk "He took US from out from there").*

The *chiyuv* of בכל דור ודור is not about envisioning a miniature version of ourselves walking out of Egypt. The *chiyuv* is for each of us to identify ourselves and consider ourselves עבדי ה, the fortunate ones who have been acquired and selected, by way of taking us from מצרים, to serve the Almighty King Himself.

כולל אברכים
KOLLEL AVREICHIM
HOLLYWOOD
THE ANDREW & RACHEL SAKA KOLLEL
INSPIRING THE COMMUNITY THROUGH TORAH

KOLLEL UPDATES

THE HEART OF THE KEHILLA

The Kollel serves as the spiritual engine of the community. It anchors daily life in Torah and elevates homes and workplaces. Through tefillah, Torah and impactful seasonal programs, the Kollel reaches men, women, children, and families. Torah is woven into daily routines, weekly schedules, and special moments throughout the winter.

INTERNAL STUDIES – THE KOL TORAH WITHIN

Each day, the sounds of kol Torah fill the Beis Medrash as the yungerleit immerse themselves in deep learning. This zman, the Kollel is learning Maseches Chullin and exploring foundational principles found throughout Shas. The learning was enriched by special shiurim from Rabbi Blejer, Rosh Kollel of NMB, and Rabbi Simcha Lang, author of Chezkas Hashmaysa, who brought clarity to these difficult sugyos with tremendous depth and precision.

SUNDAY MORNING

We had the zechus to hear from Rav Zev Cohen, Rav of Adas Yeshurun and Av Beis Din in Chicago, who spoke about living a Torah-centered life and explained how Choshen Mishpat shapes everyday conduct. We also had the zechus to hear from Rav Yitzchok Kaplan, a Rosh Chaburah in the Mir Yerushalayim, who gave a shiur about forgetting Yaaleh Veyavo in tefillah.

KINYAN MESECHTA

A dedicated chaburah has formed under the leadership of Rabbi Eli May, a 6th grade rebbe at Toras Emes, who serves as Rosh Chaburah. The group meets four nights a week and focuses on achieving clarity and depth in learning. Participants have shared that the experience has been life-changing.

LEGAL HOLIDAY SHIURIM

Rabbi Peled, Rav of Mikdash Melech NMB and a Kollel Rabbi, delivered a two-part series on December 25th and January 1st on the halachos of a minor. These programs turn days off into opportunities for focused and practical Torah learning.

SHOVAVIM SERIES

The Shovavim series stands at the center of the winter calendar. Practical halacha review with Rabbi Peled provided direction and clarity. Hashkafa and mussar shiurim from the Forshay Rebbe, the Biala Rebbe, Rabbi Goldberg of Detroit, Rabbi Smith, and Rabbi Peled inspired reflection and real growth. The series helps participants channel the energy of the season into lasting personal change.

LEIL SHISHI

Thursday nights become a gateway to Shabbos. Guest speakers included Rav Marmor, Rav of Young Israel NMB, Rabbi Shmuel Weiss, author of Be'er Shmuel, and Rav Feldbrand, Rav of Kedushas Levi NMB. These evenings fill participants with inspiration and anticipation that carry them through Shabbos.

MDY BEIS MEDRASH

A heartfelt thank you to Moshe Soskin for his dedication and commitment to the beautiful new MDY Beis Medrash. Each evening, a group gathers to hear the Daf Yomi shiur delivered by Rav Eli Stefansky.

This initiative began when we had the privilege of hosting Rav Eli for an in-person Daf Yomi shiur that drew more than 80 attendees. It is truly inspiring to see how that memorable evening has developed into a steady and thriving center of Torah learning.

WOMEN'S LEARNING

Women's shiurim ensure that Torah growth extends into the home. Shabbos Mevarchim gatherings featured Rabbi Smith and Rabbi Freeman, who spoke about unlocking the potential of the upcoming month. In addition, a shiur from world-renowned lecturer Mrs. Rochel Goldbaum offered insight into marriage in honor of the Shovavim season.

SHIURIM FOR PROFESSIONALS

Rabbi Freeman spearheads the Kollel's initiative to reach professionals and integrate Torah into the workforce. Every Tuesday night, he delivers an in-depth basar b'chalav shiur using the SCP curriculum which addresses how to deal with many issues that arise in a workplace. He also launched the Law and Learn program, featuring weekly Zoom shiurim with guest appearances by Rav Dovid Grossman, Av Beis Din of the Beis HaVaad of Lakewood, along with in-person I&I sessions at local law firms. In addition, he leads a weekly chaburah for doctors on the halachos of refuah on Shabbos.

SCHOLAR-IN-RESIDENCE

A jammed packed Scholar-in-Residence weekend featuring Rabbi Yehuda Mandel of Lakewood, author of Bitachon Weekly, gave tremendous chizuk to the community. His unique and energetic presentation on emuna and bitachon was truly life changing.

YOUTH PROGRAMS – INVESTING IN THE NEXT GENERATION

TUESDAY MISHNAH – RABBI ALTUSKY

A consistent weekly group meets to learn Mishnah. Boys build friendships and strengthen their connection to Torah.

AVOS U'BANIM

Fathers and sons learn together in a warm and engaging setting. Weekly nigunim, stories, gedolim cards, pizza, and prizes create meaningful memories.

SPARKS FOR GIRLS

Girls gather weekly for Torah inspiration, creative projects, and pizza in a welcoming environment. The program is led by Morah Naomi Tilles.

TEEN LEARNING

Rabbi Manu Gershon brings passionate, powerful energy that pulls high school boys into learning with excitement and purpose. In a confusing generation, he creates space to chill, grow, and connect to something bigger than themselves.

NIGHT SEDER

Every night, the yungerleit gather together to learn with the local baalei batim, creating a warm and inspiring atmosphere of growth and connection.

Monday night is a special highlight, featuring delicious food that adds to the energy and camaraderie. This initiative is spearheaded by Shua Gottesman and Aharon Richter, whose dedication has made it a true success.

On Purim night, there was an especially memorable Monday night learning, followed by a large and uplifting seudas mitzvah.

In addition, a variety of shiurim are offered each night for those who prefer a more structured learning format, ensuring there's something meaningful for everyone.

EXIT

בית מדרש
BAIS MORDECHAI
HOLLYWOOD

EXIT

בחיוב אכילת מצה
ד"בערב תאכלו מצות"

✤ ר' יוני לבוביק ✤

א. כתב הרא"ש (פ' ערבי פסחים סי' כ"ה): משום דמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה בפחות מכזית.

ובשאגת ארי' (סי' ק') הקשה דאמאי כתב הרא"ש דמחמת נוסח הברכה הוא תיפוק ליה דהוקש מרור למצה בקרא ד"על מצות ומרורים יאכלוהו" ובמצה כתוב לשון אכילה "בערב תאכלו מצות".

ובחידושי הגר"ח (סטנסיל סי' מ"ב) תירץ קושיית השאג"א דדין אכילת מצה שנאמר בקרא ד"על מצות ומרורים יאכלוהו" אינו חיוב אכילת מצה מצד עצמה, אלא הוא דין ותנאי באכילת הפסח שיאכל עם מצה ומרור, ולכך אין באכילת מרור בפני עצמו מצוה דאורייתא, ורק במצה נאמר חיוב נוסף בפני עצמו "בערב תאכלו מצות", ובמצה הנאכלת מצד דין הפסח לא נאמר דין אכילה של כזית, וכל מה שצריך במצה אכילת כזית הוא מצד הדין הנוסף של בערב תאכלו מצות, וההיקש של מרור למצה הינו בפסוק זה דעל מצות ומרורים יאכלוהו, וכיון דבדין זה גם במצה לא בעינן כזית אין שייך ללמוד דין כזית במרור מהיקש זה.

ב. והנה איתא בפסחים (ק"כ ע"ב) אמר רבא אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לראב"ע לא יצא ידי חובתו, פשיטא דכיון דאיתקש לפסח כפסח דמי, מהו דתימא הא אפקיה קרא מהיקישא, קמ"ל דכי אהדריה קרא למילתא קמייתא אהדריה. [ופירש"י דמצה הוקשה לפסח בקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו, ואפקיה קרא מהיקישא בקרא דששת ימים תאכל מצות וביום השביעי וגו' מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות – דלפי"ז יוצא דגם בלילה הראשון הוא רשות ולא כהפסח עצמו, ואהדריה קרא דבערב תאכלו מצות לחובה, מהו דתימא דמעתה חיוב בפני עצמו הוא ואינו כהפסח, קמ"ל דאהדריה קרא להיקישא דעל מצות ומרורים יאכלוהו) ע"כ.

ומגמ' זו הקשו לדברי הגר"ח, דמבואר דאותה מצה המחוייבת לאכול בפני עצמה, ולגביה דנים אנו אם אפשר לאכלה אחר חצות, היא המצה שהוקשה לפסח בפסוק על מצות ומרורים יאכלוהו, ולא כדברי הגר"ח דבהיקש זה מדובר על חיוב אכילה מצד דיני הפסח (שאין בו דין אכילת כזית).

ג. ונראה בהקדם דברי החת"ס (שו"ת או"ח סי' ק"מ) דדייק באופן נפלא לישנא דקרא דבפסח ראשון כתיב "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו" והיינו לאכול את הפסח והמצה על מרור, ואילו בפסח שני כתיב "על מצות ומרורים יאכלוהו" דהיינו לאכול את הפסח על מצה ומרור, וביאר דבפסח ראשון המרור אמנם אינו חיוב בפני עצמו אלא מדין אכילת הפסח עליו אבל המצה מחוייבת מצד עצמה, ולכך נאמר שיאכלו את הפסח והמצה המחוייבים עם מרור, משא"כ בפסח שני גם דין אכילת מצה אינו אלא משום דין הפסח, ולכך נאמר שיאכלו את הפסח על מצה ומרור.

ובפשטות גם דבריו אלו סותרים לדברי הגר"ח - שהמצה שבפסוק זה (בפסח ראשון) אינה מצה המחוייבת מצד עצמה אלא רק בתורת תנאי ודין באכילת הפסח.

ד. אמנם בהתבוננות בדברי החת"ס מבואר דבפסח ראשון נאמר חיוב קודם של אכילת מצה, והיינו בהאי קרא ד"בערב תאכלו מצות", אלא דבקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו ציותה תורה דיאכל הפסח עם אותה המצה המחוייבת מצד עצמה, והיינו דאינן דין נוסף דפסח יאכל עם מצה כלשהי, אלא דבהאי קרא דפסח נאמר שיש לאכול את הפסח עם אותה מצה המחוייבת מהאי קרא דבערב תאכלו מצות.

ה. ולפי"ז נראה דזהו גם עומק דברי הגמ' הנ"ל, דאין הכוונה שבאמת ההיקש כדקאי קאי, ומהפסוק בערב תאכלו מצות רק לומדים שהמצה הכתובה בפסוק על מצות ומרורים אינה רשות כבשאר הימים, אלא חובה, אלא דבאמת בערב תאכלו מצות הוא חיוב בפני עצמו, ולכך ה"א דאינו קשור כלל לקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו שהוא מדיני הפסח, וקמ"ל דאדרבה קרא ד"על מצות ומרורים" בהאי מצה דבערב תאכלו מצות איירי, שנצטוינו בזה לאכול את הפסח עם אותה מצה, וכיון דהאי קרא מיירי במצת החובה, שנאמר בזה דין לאכול את הפסח על מצת החובה דבערב תאכלו מצות, בזה הרי הוקשה מצת החובה לפסח, ולכך זמנה עד חצות.

ו. ומעתה יש לבאר את דברי הגר"ח דאף דבפסוק זה הכוונה לאותה מצה הנאכלת מצד עצמה, אך הוא דין בפני עצמו לאכול את הפסח עם מצה זו, ובדין זה ד"על מצות ומרורים יאכלוהו" ליכא דינא דכזית דהתם לא נאמר דין אכילה דמצה, אלא דין אכילתה בתורת תנאי בפסח, ונהי דבעינן באכילה זו כזית מצה משום דצריך שיאכל הפסח על מצת המצוה ומצת המצוה דינה בכזית, מ"מ מצד דין הפסח אין צריך כזית.

וא"כ בהאי קרא דעל מצות ומרורים אין דין אכילת כזית מצה, וממילא דגם במרור שהוקש למצה דפסוק זה ליכא למילף מינה דין כזית.

[אמנם לענין זמן אכילת מצה שפיר למדה הגמ' מדהוקשה המצה לפסח בפסוק זה, דמכיון דמצה זו דבערב תאכלו מצות הוקשה לפסח זמן אכילתה כפסח. ובזה כמובן אין שייך לחלק בין כזית לפחות מכזית].

ז. ולפי"ז נראה דבר חידוש דאם יאכל הפסח ועמו חצי זית מצה, ובתוך כא"פ יאכל עוד חצי זית יהני, אף דעם הפסח אכל רק חצי זית.

ואף אי נימא דתוך כא"פ חדא אכילה חשיבא ולכך גם אם מדין הפסח צריך כזית יוצא בזה, תהיה נ"מ כשיאכל חצי זית סמוך לאכילת הפסח ועוד חצי זית בתוך כא"פ לחצי הראשון, אף שהינו אחר כא"פ מהפסח גופיה.

יהודה היה נקי ממכירת יוסף

ואע"ג דיהודה אמר לכו ונמכרו לישמעאלים (שם ל"ז כ"ז), וא"כ לדעת יוסף היה לו ליהודה להיות חייב ג"כ, כבר אמרו בסנהדרין ו: רבי מאיר אומר לא נאמר בוצע אלא כנגד יהודה, שנאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו. וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ, ועל זה נאמר (תהלים י' ג') ובצע ברך נאץ ה'. וכתב בחדושי אגדות: ולולי פירושם[14] היה נראה לפרש דה"נ לשבח יהודה קאמר, ומברך במקום זה הוא במקום קללה וגידוף כמו (מלכים א' כ"א י"ג) ברך נבות אלהים ומלך, וז"ש כל המברך את יהודה ומגדפו על זאת שאמר מה בצע כי נהרוג וגו' ומכרו בממון ולא החזירו לאביו, אין זה אלא מנאץ ה' שיהודה כוונתו לשם שמים היה שהיה חושש שלא יהיו אחיו שומעים לו בדבר זה להחזירו לאביו, וז"ש מנאץ ה' כי שם יהודה נקרא כולו על שמו של הקב"ה כמ"ש בסוטה (לו:) על שקידש שם שמים בפרהסיא, ותו לא מידי, וק"ל. ע"כ.

גם יש להביא ראיה ממה שאמרו רז"ל (ע' ילקוט רמז תתקמ"ט, צרור המור בראשית פרק ל"ז פסוק כ"ז) בזכות שהציל יהודה ליוסף מן הבור, הציל הקב"ה לדניאל שהיה מבני יהודה מן הבור. ע"כ. וא"כ מצינו שמה שעשה יהודה, הצלה מקרי ליה ולאו לחובה.

ובכלי יקר (בראשית פרק מ"ט פסוק ט') כתב וז"ל: גור אריה יהודה, אע"פ שנמשל לאריה שדרכו לטרוף טרף, מ"מ מטרף בני עלית, לא הסכמת בטרף טרף יוסף, אלא עלית, נסתלקת מעל אחיך, שכן נאמר (בראשית ל"ח א') וירד יהודה מאת אחיו, רצה לומר נסתלק מהם, כי לא רצה להיות אתם בחבורתם. או עלית לשון מעלה, שמצד טרף בני שלא היה לך חלק בו, עלית למעלה זו. ע"כ. וכמו כן כתב רבינו בחיי (שם ד"ה מטרף בני עלית).

גאולה

כתב בזוהר חדש (ח"א טו.)[15] ארבע גליות של ישראל, כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, שני נגאלו בזכות יצחק, שלישי בזכות יעקב, הרביעי תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה. ע"כ.

וכ"כ בזוהר (ח"ב קכ.): משה הוא הגואל אשר גאל את אבותינו, הוא יגאל אותנו וישיב בנים לגבולם, דכתיב (קהלת א' ט') "מה שהיה הוא שיהיה" ר"ת משה.[16]

ויהי רצון שזכינו לקיים התורה והמצות ויזכה לגאולה שלמה בב"א, וכמו שאמרו רז"ל (ר"ה יא.) בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל. אכי"ר.

רמז נפלא בענין נחשון בן עמינדב

כתיב (בראשית מ"ט י') לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, ואע"ג דאמרו רז"ל בסנהדרין ה. ש"ומחוקק מבין רגליו" קאי על נשיאי ארץ ישראל, והוא הלל ובניו, מ"מ שבעים פנים לתורה ונראה לי לומר שרמז ג"כ לנחשון בן עמינדב, באופן נפלא.

דהנה "ומחוקק מבין רגליו", אם תחשוב אותיות בין "רגליו" כזה - בין אות רי"ש דרגליו ואות גימ"ל דרגליו יש אותיות "דהוזחטיכלמנסעפצק" דהם אותיות ד'-ק'. ובין אות גימ"ל דרגליו ואות למ"ד דרגליו יש אותיות "דהוזחטיכ" דהם אותיות ד'-כ'. ובין אות למ"ד דרגליו ואות יו"ד דרגליו יש אות "כ". ובין אות יו"ד דרגליו ואות וי"ו דרגליו יש אותיות "זחט".

נמצא אותיות "דהוזחטיכלמנסעפצק,דהוזחטיכ,כ,זחט" סך הכל עולה תש"ב, מספר "ליהודה נחשון בן עמינדב" (במדבר א' ז') בדקדוק, דהוא נשיא ראשון לשבט יהודה.

14. של רש"י. ע"ש.

15. הובא באור החיים שמות פרק כ"ז פסוק כ' ד"ה ויקחו אליך.

16 וכתב באור החיים בראשית פרק מ"ט פסוק י"א ד"ה אסרי לגפן: ולא יקשה בעיניך דבר זה באמרך הלא מלך המשיח משבט יהודה מזרעו של דוד המלך עליו השלום, ויש אומרים (סנהדרין צח:) דוד עצמו מלך המשיח, דכתיב (יחזקאל ל"ז כ"ד) ועבדי דוד מלך עליהם, כמשמעו, ואם כן היאך אנו אומרים שהוא משה הבא משבט לוי, יש לך לדעת כי בחינת נשמת משה ע"ה, היא כלולה משנים עשר שבטי ישראל, כי כל הששים רבוא היו ענפיה ע"ה, וענף שבטו של דוד במשה הוא. ולזה תמצאנו בארץ מדבר שהיה מלך וכהן ולוי ונביא וחכם וגבור, שהיה כולל כל הענפים שבקדושה. ולעתיד לבא תתגלה בעולם שורש המלכות שבמשה, שהוא עצמו מלך המשיח, והוא דוד, והוא יונן ושילה.

והנה מעשה ראובן בבלהה יש פנים לכאן ולכאן, כי יש לומר שאלהים אנה לידו (ע"פ שמות כ"א י"ג) בכוונה רצוייה שלא יוליד יעקב אלא י"ב להראות שהוא אלוה בתחתונים כנ"ל, ואם כן לא חטא יעקב באחיות, או יש לומר בהפוך, אדרבא זה מורה שהיה ראוי יעקב להוליד יותר מי"ב, אלא ראובן גרם בדבר, ואם כן חטא יעקב באחיות. ולכך אחי המעין אל יקשה בעיניך מה שזכרנו בתחלת דברינו שיעקב גלה לבניו שהוא אלוה, והביא להם ראיה מינה וביה, אחרי שהם י"ב, ופעם אחרת אמרנו שהוכיח יעקב ממה שקבר את רחל ובדרך, שהוא חטא באחיות ואינו אלוה. כי דברי תורה הם באופן הזה, שמראה פנים לכל צד, והאסורות מותרות והמותרות אסורות, ויעקב דיבר לפעמים לצד זה ולפעמים לצד זה, הכל לפי מה שהשעה היתה צריכה לכך, אלו ואלו דברי אלהים חיים, באופן שכל דברי חכמים קימים.

שנאת האחים עם יוסף - ירבעם בן נבט - עגלים

ובזה נבא לכונת המאמר (ע' ב"ר פ"ד י"ד) הנה בעל החלמות הלזה בא (בראשית ל"ז י"ט) עתיד הוא להטעותנו לבעלים, שראו שירבעם עתיד לצאת ממנו כו'[9] כי יש לנו לידע ענין פלאי, ששנאת אחים ויוסף לא בא אלא על ידי ראובן, כי אחרי ששנאת האחים לא היתה אלא בשביל שירבעם עתיד לצאת ממנו, שהיה מאפרים, ודאי כל זה גרם ראובן שבלבל יצועי אביו, דאם לא כן היה אפרים יוצא מיעקב, ולא היו האחים נוטרים שנאה ליוסף. ע"כ מעמודיה שבעה.

עשרה הרוגי מלכות - ראובן

ונ"ל בס"ד בזה לתרץ מה שכתב השל"ה פרשת וישב - ויגש תורה אור אות ו' (ח"ג דף רכ"ט) וז"ל, ראובן הוא גם כן בעשרה הרוגי מלוכה, אף שלא חטא עם מכירת יוסף, גרמה לו חטא בלבול יצועי אביו כו'. ע"כ. וגם כתב הרמב"ן דברים פרק ל"ג פסוק ו' יחי ראובן ואל ימות, וז"ל, הועילה ברכת משה לכפר לו על מעשה בלהה שלא יכרת וימות בו לעולם, אבל פקד עליו עם שאר השבטים מעשה יוסף, כפי הבא בפרקי היכלות. ע"כ. ולכאורה נראה דבר זר שבשביל חטא בלבול יצועי אביו פקד עליו במכירת יוסף מה שאין עליו כלום באותו החטא, אבל לפי דברים הנ"ל מה מתוק מדבש, כי ירבעם בן נבט בא מאפרים, ואי לאו בלבול ראובן יצועי אביו היה בא מאפרים בן יעקב ולא מיוסף, נמצא שבשביל ראובן היה שנאת האחים עם יוסף בשביל שעתיד ירבעם לצאת מזרעו.

והמשיך בעמודיה שבעה שם: ולפיכך נראה לפרש, כאשר גילו האחים השנאה שבלבם, ואמרו הנה בעל החלמות הלזה בא, עתיד הוא להטעותנו בבעלים על ידי ירבעם, מיד כתיב (שם כ"א) וישמע ראובן, רוצה לומר, דבר זה היה נכנס ביותר באזני ראובן, כי ראה שמאתו כלתה הרעה ליוסף, על ידי שבלבל יצועי אביו, ולכך ויצלהו מידם ונתן נפשו עליו, ואחר כך כאשר בא אל הבור וראה שיוסף איננו צעק בצעקה גדולה ומרה (שם ל') הילד איננו ואני אנה אני בא, כי אני הוא הגורם לכל זה, גדול עוני מנשוא. ובזה יובן נמי מה שפירשו רוב המפרשים ואני אנה אני בא, מחטא בלהה. ורז"ל (פדר"א פרק ל"ז) אמרו מצערו של אבי. כי חטא בלהה לא היה גדול כל כך, כי אע"פ שנחסרו מיעקב והתעכבו זמן רב עד שנולדו מיוסף, סוף סוף נגזר מבית דין של מעלה לצאת על ידי יוסף, ועל זה היה תקוה לאחריתו. והטעם שהיה יוסף יותר ראוי לזה משאר בניו, כי יוסף היה דומה לו בזיו איקונין ובכל ענייניו, כמבואר בזהר (ע' ח"א קפ., ב"ר פ"ד ח') ואם כן אם היה נאבד חס ושלום יוסף, לא היה תקוה לחטא ראובן בבלהה, שהיו נחסרין שתי נשמות אלו ולא היו יכולין לעלות לא למעלה ולא למטה, והיו נכרתין מאילן העליון, שזהו הכרת לנפש, והיה עונו גדול מנשוא. וגם ליעקב לא היה מגיע צער כ"כ על בלבול יצועו, כי אע"פ שנחסר ממנו, מ"מ ידע שיבואו ע"י יוסף, ואם היה נאבד חס ושלום ודאי היה צער ביותר, לא על אבידתו לבד אלא גם על אבדת מנשה ואפרים. ע"כ.
הכלל עולה, שכל עיקר השנאה לא היתה אלא בשביל ירבעם, שראו שעתיד לצאת ממנו.

פדיון הבן

ובזה נבא לפרש דבר תמוה, והוא, שציותה התורה (במדבר י"ח ט"ז) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא. ואמרו רז"ל (שקלים פ"ב ה"ג) לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהא כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף. והקשו המפרשים, והרי לוי (עם שמעון) היה הפועל העיקרי במכירת יוסף (ע' בראשית מ"ט ה' רש"י ד"ה שמעון ולוי אחים), ואיך יתכן שבני יוסף יתנו ממון לבני לוי לכפר על מכירת יוסף. ובאמת פלא הוא.

ונ"ל בס"ד ע"פ הנ"ל שהשבטים ראו שעתיד ירבעם לבא מיוסף שעתיד לעשות שתי עגלים,[10] ומטעם זה רצו למנוע זאת,[11] אבל כיון שחטאו השבטים בעגל בטלה טענה זו, שכל כוונתם היה למנוע עבודה זרה של עגלים, וממילא התחייבו ג"כ על מכירת יוסף. ומהאי טעמא שבט לוי שלא חטא בעגל פטור עדיין פטור על מכירת יוסף, דכוונתו היתה לשמים למנוע ע"ז. ושבט יוסף גם חייבים לפדות בכורותיהם בשביל שגרמו למכירת יוסף, במה שיצא מתוכם ירבעם שעשה את העגלים. ואל תתמה למה יתחייב כל השבט בשביל ירבעם, כי נשמת יוסף היתה בירבעם.
וזה הטעם שעל ידי חטא העגל בטלה העבודה מהבכורות, כי עכשיו שחטאו השבטים בעגל, חייבים ג"כ על מכירת יוסף בכורה של רחל, ממילא מדה כנגד מדה בטלו בכורותיהם מעבודה, כשם שבטלו יוסף משמוש יעקב. אבל לוי כשר לעבודה עדיין מטעם הנ"ל.[12]

גם יובן בזה, לפי דעת מקצת מפרשי התורה שכתבו שגלות מצרים היתה מפני עון מכירת יוסף, והא לוי לא היה בשיעבוד גלות מצרים, אלא לפי הנ"ל יובן שנפטרו על שם סופן. ואף דזה קודם חטא העגל היה, מ"מ הכל גלוי לפניו יתברך.
ובזה יובן למה יוסף לקח מאיתם דוקא את שמעון ויאסר אותו (בראשית מ"ב כ"ד), כי אע"ג דעשרה שנמצאו על הגניבה כולם חייבים, לא כן דעת יוסף, דהוא סבר שרק האיש אשר בידו הגניבה חייב, כמו שאמר לאחיו (שם מ"ד י"ז): ויאמר חלילה לי מעשות זאת, האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם. ועל כן לפי סברת יוסף רק שמעון ולוי חייבים על מכירתו, כי לבד שהם היו עיקר בהורדה לבור, הם גם היו עיקר הפועלים במכירה כמו שכתב האור החיים (בראשית פרק מ"ט פסוק ה'), ולוי פטור מהטעם דאמרינן לעיל, ואף דיוסף לא חזי מזליה חזי, וממילא אסר רק את שמעון כי הוא לבדו חייב עליו.[13]

9. זה לשון המדרש, אמר רבי לוי זה עתיד להשיאם לבעלים. ע"כ. ופירש המדרש כך הוא, שרצה האחים להרוג את יוסף כדי שלא יבא ירבעם בן נבט והקים עגלים. וע"ש במתנת כהונה.
10. בעניין עגלים אלו, ע' רבינו בחיי בראשית פרק כ"ח פסוק י"ג ד"ה וע"ד הקבלה. והלאה.
11. ונראה לרמוז זאת, כי השבטים היו בשכם (ע' בראשית ל"ז י"ב) ואז הלכו דותינה. והנה בשכם נחלקה מלכות בית דוד והמליכו את ירבעם (ע' סנהדרין קב.) ונתגלגל הדבר והעמיד ב' עגלים, והיינו דכתיב (שם י"ז) נסעו מזה, משכם, ממה שעתיד להיות בשכם שירעבעם ימלוך, ולכן גמרו להרוג את יוסף. והיינו (שם י"ח) "ויראו אתו מרחוק" רמז לירבעם שעתיין רחוק שלא בא לעולם, "ובטרם יקרב אליהם" קודם שיוכל להכשילם, "ויתנכלו אתו להמיתו". וזהו (שם י"ט) הנה בעל החלמות הלזה בא, "בעל" רמז לעגל שנקרא בעל כדכתיב (הושע ב' י') וכסף הרביתי להם והזהב עשו לבעל, ובעגל משתעי קרא כדאיתא בברכות לב.
12. וע' יד יוסף לרבי יוסף מפוזנא פרשת תצוה דף ק"צ ד"ה ואתה הקרב.
13. וכמו כן מצאתי ברבינו בחיי בראשית פרק מ"ט פסוק ה' ד"ה וע"ד המדרש שכתב: שמעון ולוי אחים בדינה ולא אחים ביוסף. אחים בדינה שנאמר אחי דינה, ולא אחים ביוסף, שהם מכרוהו. תדע לך ראובן שמעון לוי ויהודה היו הגדולים. ראובן כתיב למען הציל אותו. יהודה כתיב מה בצע כי נהרג. הא למדת ששמעון ולוי מכרוהו לפיכך כשירדו למצרים לא לקח מאתם אלא שמעון.

יעקב היה אלוה בתחתונים

והמשיך בעמודיה שבעה שם: ואיתא במדרש (תנא דבי אליהו ה' א'), כיון שנמכר יוסף התחיל יעקב לבכות כל הכ"ב שנה ואמר אוי לי שמא נתחייבתי שנשאתי שתי אחיות. ביאור הענין, דע מה שאמרו רז"ל (ע' מגילה יח.) ויקרא לו אל אלהי ישראל, הקב"ה קרא ליעקב אלהי, אמר ליה אני אלוה בעליונים ואתה אלוה בתחתונים. והנה הדבר הזה לזר יחשב אצל איש ההמון, אבל טעמו הוא עם מה שכתב החסיד בעל שני לוחות הברית שהקב"ה הוא אחד ושמו אחד כי שם הוי"ה יש לו י"ב צירופי שמות, ועם הקב"ה שהוא הכולל את כולם יחד הם מנין אחד, כן היה יעקב ג"כ למטה דומה להקב"ה בדבר זה שהוא עם י"ב בניו היו מנין אחד (ע"כ משל"ה), ר"ל שהוא בסוד האחד יחיד ומיוחד. ומטעם זה הבטיח הקב"ה ליעקב שכל זמן שיחיה לא ימות אחד מבניו כדי שלא יהיה פירוד בבניינו שלמטה להורות לכל שהוא עם י"ב בניו נגד הקב"ה בי"ב צירופי שמו וכמו שהקב"ה אין רע במגוריו וכולו טוב כן היה מטתו של יעקב שלימה בלי סיג, כ"כ הרקנטי בפרשת וישב שזו היה הבכיה של יעקב באבידת יוסף לפי שיעקב עם בניו היו בדוגמת בנין של מעלה וחשב יעקב פן בהסתר בנין שלמטה נסתר גם הבנין שלמעלה ח"ו ולפיכך וימאן להתנחם (בראשית ל"ז ל"ה), וזהו ממש כוונת רז"ל (תנחומא פ' וישב) וימאן להתנחם אמר יעקב הרי נפרצה ברית השבטים כמה יגעתי להעמיד י"ב, כל מעשיו של הקב"ה כנגד י"ב, י"ב שבטים, י"ב מזלות, י"ב שעות ביום, י"ב שעות בלילה, י"ב חדשים כו', הרי בפירוש חזינן בדברי הריקנטי שכל בכייתו היה לפי שכל מעשיו של הקב"ה נגד י"ב בניו מפני שהוא למטה בתחתונים גם אלוה חשב בהסתר בניינו למטה נסתר ח"ו גם למעלה. ע"כ.

ונראה לי ע"פ הנ"ל שזהו ענין יעקב אבינו לא מת (תענית ה:) כי הוא כנגד הקב"ה שהוא חי וקיים. גם בזה יובן למה קרא יעקב שמע בזמן שראה יוסף, כי אז שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, דייקא אחד שהוא י"ג, וכדברי השל"ה לעיל. והבן.

טעם שנשא יעקב שתי אחיות

והמשיך בעומדיה שבעה שם: ואיתא בציוני[6]בפרשת אחרי מות טעם לאיסור עריות מפני שכל פעולה שלמטה פוגמת הפעולה שלמעלה, ובמרכבה עליונה מצוי כל כך יחוד הקורבה כי איש באחיו ידובקו בתכלית הקירוב והפוגם באחת מכל עריות משתמש בשרביטו של מלך וחייב מיתה שהרי המשתמש בשרביט מלך בשר ודם חייב קל וחומר בשרביט של מלך מלכים הקב"ה. והקשה, א"כ למה נשא יעקב שתי אחיות. ותירץ, שאני יעקב כי הקב"ה קרא לו אלוה, אני אלוה בעליונים ואתה בתחתונים הותרה לו להשתמש בשרביטו של הקב"ה. ובזה נבא אל כוונת המדרש שבזמן שנאבד יוסף אמר יעקב אוי לי שמא נתחייבתי שלקחתי שתי אחיות דבשלמא קודם לזה הייתי סבור שכדין עשיתי דזיל בתר טעמא משום שאסור להשתמש בשרביט של הקב"ה הרי אני ג"כ אלוה בתחתונים בי"ב בנים כמו שהוא למעלה בי"ב צרופים, ולפי שבניני למטה הוא נגד הבנין שלמעלה ודאי לי ראוי ביותר להשתמש בשרביטו משאר בני אדם, אבל עכשיו שאני רואה שנסתר בנייני, ואם איתא שאני אלוה בתחתונים למה נסתר בנייני שהרי מן הראוי שכל זמן שאני חי וקיים יהיו י"ב בני חיים וקיימים להורות על זה שאני אלוה בתחתונים, אלא ודאי סוף מוכיח על התחילה שגם מתחילה לא הייתי ראוי להיות אלוה בתחתונים וא"כ אוי לי שנשאתי שתי אחיות. עכ"ל עמודיה שבעה.[7]ולהלן נדבר עוד בענין יעקב ושתי אחיות בס"ד.

הרי לפנינו טעם לשנאת האחים עם יוסף ממה שהיו בכיתות מחולקים בבריאת העולם.

נשמות אפרים ומנשה

וכתב עוד בעמודיה שבעה[8]ענין פלאי, וז"ל: יעקב היה ראוי להוליד י"ד בנים, י"ב הנודעים, ושני בנים אפרים ומנשה גם הם היו ראוים לצאת ממנו ע"י בלהה, והיו ראויים להיות תאומים בבטנה לצאת לאויר העולם כאחד. וכאשר בא יעקב להזדווג עם בלהה, ירדו אלו השתי נשמות של מנשה ואפרים ועמדו למעלה מראש מטתו, ונזדמן ראובן באותו שעה שבא ובלבל יצועו, ולא היו אלו הנשמות יכולין להתלבש בטיפת יעקב בבלהה שבלבל ראובן היצועה, וגם לא יכלו לעלות למעלה לשורשם לגן עדן העליון, לפי שברדתם למטה נתגשמו באויר עולם הזה. מה עשה ב"ד של מעלה, גזרו שיהיו אותן הנשמות עומדות בגן עדן התחתון עד זמן שיבא יוסף וישא את אסנת במצרים ואז יצאו ממנו אבל לא תאומים, ולכך אמר יוסף (בראשית מ"ח ט') בני הם אשר נתן לי אלהים בז"ה מנין י"ד. וז"ש הכתוב (שם ל"ה כ"ב) וילך ראובן אימתי בזמן ש"וישכב את בלהה פילגש" ומי שכב ואומר הכתוב "אביו", ר"ל בזמן שאביו ביקש לשכוב עם פילגשו בלהה, ומלת וישכב קאי אאביו, ואז בהליכה זו אירע שבלבל יצועי אביו, "וישמע ישראל", ששמע שיש בזה ענין גדול, שעל ידי זה הוכרחו להסתלק נשמות אפרים ומנשה לזמן שיבא יוסף, ולפיכך "ויהיו בני יעקב שנים עשר", ואם לא היה אירע מעשה זו שבלבל ראובן יצועו היו אפרים ומנשה יוצאים על ידי יעקב, ואז לא היו בני יעקב י"ב כי אם י"ד. ולכך אמר יעקב ליוסף (שם מ"ח ה') אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, שהרי הם ממש כבני שהיו ראוים לצאת ממני (אר"י ז"ל).

והנה, לפי זה מוכח הוא שחטא יעקב במה שנשא שתי אחיות והשתמש בשרביטו של מלך, דמה אית למימר, הקב"ה קראו אלוה לפי שהיו לו שנים עשר בנים נגד י"ב צרופי הוי"ה, שהרי אי לא בלבל ראובן יצועו היה ראוי להוליד י"ד, ואיך יתכן שיהא הוא לאלוה בתחתונים. ודע מה שכתב הציוני בפרשת תולדות, טעם למה לא הוליך יעקב את רחל לקבורה במערת המכפלה בארץ ישראל, כדי שלא יהיה קבור שם עם שתי אחיות ויבוש מאבותיו שלקחם. ובזה תבין פסוק הנ"ל ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וגו', וכל כך למה, משום שאני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך (שם ז') דבשלמא בלא זה לא היה מוכח שאפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, דמהיכי תיתי, אי משום שהיו ראוין לצאת ממני, דיש לומר שלא היו ראוים לצאת ממני אלא מנין י"ב כי אני אלוה בתחתונים, ומה אלוה בעליונים הוא בי"ב צרופים כך אני אלוה בתחתונים לא היה ראוי להיות לי כנגדם אלא י"ב בנים, אבל עכשיו שבבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך, וקשה, למה, וצריך לומר בשביל שלא יהיה לי בושה מאבותי שנשאתי שתי אחיות, ואם איתא שאני אלוה ודאי לא חטאתי כלום בלקיחתי שתי אחיות אלא ודאי מוכח הוא שאין אני אלוה כי הייתי ראוי עוד להוליד שני בנים, אפרים ומנשה, אלא על ידי שבלבל ראובן יצועי באו לך, לפיכך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, שהרי הם כבני ממש. ולכך בפרשת וישלח מסמיך קבורת רחל שהיה בדרך, למעשה ראובן שבלבל יצועי אביו (שם ל"ה פסוק י"ט, כ"ב) כי הכתוב רוצה לתן טעם לפי מחשבת יעקב שקברה בדרך שלא יבוש מאבותיו שנשא שתי אחיות, ואם כן לפי דעתו הוא אינו בסוד אלוה והיה מן הראוי להיות לו י"ד בנים, ולמה נחסרו ממנו עוד שנים, לכך מסמיך מעשה ראובן בבלהה שבלבל יצועי אביו וזה גרם שנחסרו ממנו שנים.

6. לרבי מנחם ציוני, מתקופת הר"ן והריב"ש.
7. וע' בעמודיה שבעה עמוד השני דף י"ט עמוד ב' בשם ר' יחזקיה מפראג, ועמוד הששי אות ל"ג דף ע"ג עמוד ב' בא"ד ובזה תבין עוד.
8. בעמוד השלישי אות י"ח דף ל"ח עמוד ב'.

ר' אברהם הלוי וואקס

יסוד הגלות

כתב באור החיים (בראשית פרק מ"ו פסוק ג'): טעם הגליות הוא לברר חלקי הקדושה המפוזרים בענפי הקליפה, וכי במצרים להיותה מלאה גלולים ושם תוקף הטומאה, שם הוא שביית חלקי הקדושה הרבים והעצומים, כי לערך גודל הטומאה יהיה בקרבה חלקי הקדושה. וזה היה מיום שחטא אדם הראשון ששלטה שפחה רעה בניצוצי הקדושה, ועיני כל ישראל על זה בכל הגליות ובפרט בגלות מצרים. והוסיפו לומר זכרונם לברכה כי עַם היוצא מארץ מצרים העומד על הר סיני הוא העם שהיה שבוי בתוך קליפת מצרים. ע"כ.[1]

והקשה בנחלת בנימין (מצוה פ"ה):[2]כתיב (ישעיה נ"ב ג') חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, פסוק זה נאמר על גלות ישראל. וקשה הא כתיב (דברים ז' ב') לא תחנם, לא תתן להם מתנת חנם (ע"ז כ.) ואיך הוא יתברך נתן ישראל ביד האומות בחנם.

וכתב לתרץ: אך מצינו במסכת ע"ז סג: דלמועטי תיפלה שפיר דמי, והביא ראיה שם (סד.) דרבי יהודה דסבר לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם מ"מ עוקרין כלאים עם הנכרי אפילו אי עבד בחנם, כי כל למועטי תיפלות שפיר דמי. וא"כ טעם גלות בארצות העמים הוא כדי לטהר האויר ולמעט הקליפות וללקט ניצוצי קדושה הגנוז בתוך הטומאה, וכל זה הוא דין למעוטי תיפלה ומותר. ע"כ.

מכירת יוסף

ומצאנו כמה טעמים לגלות מצרים בדברי רז"ל,[3] ובראשם מכירת יוסף כמו שאמרו במגילה טז: אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ובתנחומא פרש וישב (אות ד'), ואמר רבי יודן, היה הקב"ה מבקש לקים גזרת ידע תדע, והביא עלילה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם. הוי, ויוסף הורד מצרימה (בראשית ל"ט א'), אל תקרי הורד אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים. ע"כ.
וכתב בילקוט חדש (ערך גלות אות י"ב): גלות מצרים היה בחטא מכירת יוסף שלא ראה פני אביו כ"ב שנה וגרמו לכל שבט כ"ב שנה להיות בגלות, הרי עשרה פעמים כ"ב הוא ר"ך שנים, אלא משום שעשרה שבטים הקדושים מתו בארץ הטמאה והיה להם צער גדול לכן נגרעו עשרה שנים ונשתעבדו רד"ו שנה. ע"כ.

שנאת האחים עם יוסף-מטטרו"ן-עז"א ועזא"ל

ושנאת האחים שגרמה למכירתו צריכה ביאור. והנה, כתב בעמודיה שבעה עמוד השלישי:[4]איתא במדרש (ב"ר פ"ד י"ז), לכו ונמכרנו לישמעאלים, אמרו נלך ונתפס דרכו של עולם, כנען שחטא לא לעבד נתקלל, אף זה לכו ונמכרנו לישמעאלים ע"כ. ביאור הענין דאיתא בזוהר שדבת יוסף שהוציא על אחיו, כי בבריאת העולם כאשר בקש הקב"ה לברוא האדם בא ונמלך עם המלאכים, והיה מלאך מטטרו"ן מסכים בבריאה, ועז"א ועזא"ל והכת שנתחברו עמהם לא הסכימו, ויוסף היה למטה כנגד מטטרו"ן, וכמו שמטטרו"ן מולך בעליונים כן היה יוסף מלך בתחתונים, והאחים היו מאותו כת שנתחברו עם עז"א ועזא"ל,[5]לפיכך ויבא יוסף את דבתם רעה (בראשית ל"ז ב'), שאמר לפני אביו שבניו לא הסכימו בבריאה ומזה נולדה השנאה בין האחים ובין יוסף ונטרו לו שנאה. ולאו ח"ו שהו עז"א ועזא"ל בעצמן כי כולם צדיקים אלא שנשתתפו להם. והנה יוסף חשב אע"פ שהן אינם עז"א ועזא"ל בעצמן מ"מ לא היה להם להשתתף עם כת רשעים ובוגדים. ואיתא בזוהר (אמור עמוד קצ"ו) טעם למה נתקלל כנען שיהיה עבד לעבדים משום שרצה להוציא את אביו מקדושה לטומאה וכל מי שעושה כזה ראוי להיות עבד לעבדים בשפל המדריגה כי הטומאה היא עבד לקדושה והוא רוצה להשליט העבד דין הוא שיהא הוא עבד לעבדים. וביאור הענין מבואר בעשרה מאמרות ח"ב מאמר חקור הדין פכ"ה וז"ל, וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ (בראשית ט' כ"ב) לא אמר ויגד לשני אחיו שם ויפת אלא לשני אחיו בחוץ שהם שני אחים חיצונים בטומאה והם עז"א ועזא"ל, וכאשר ראה חם אבי כנען ערות אביו ויגד לשני אחיו, מלת ויגד הוא לשון משיכה שבקש להמשיך הקדושה של אביו לפני אחיו עז"א ועזא"ל שהם חוץ בחיצונים ונתקלל להיות עבד עבדים. וזה שאמרו השבטים נלך ונתפס דרכו של עולם, כנען שחטא לא לעבד נתקלל, וקשה מה היה חטאו שהיה ראוי דווקא לעונש זה אלא ודאי משום שהוא רצה להפך הקדושה לטומאה של עז"א ועזא"ל, והנה אף זה ר"ל שהרי גם הוא עושה מעשים כאלה שאנו צדיקים מצד הקדושה והוא רוצה להפוך אותנו לטומאה דעז"א ועזא"ל ומטיל בנו מום לומר לפני אבינו שאנחנו כמותם ח"ו לפיכך גם הוא ראוי לעונש זה שיהא נמכר בין הטמאים ויהיה עבד לעבדים כי במדה שאדם מודד מודדין לו (מגילה יב:).והנה שנים עשר שבטי י"ה היו כולם צדיקים וכשרים כי מספר שנים עשר מוכיח עליהם, כי יעקב עם שנים עשר בניו היה דוגמת כביכול שם הוי"ה שיש לו י"ב צרופים והשם בעצמו הכוללם יחד הוא הי"ג עולים למספר אח"ד, כן היה יעקב עם י"ב בניו מספר אח"ד כמאמר רז"ל (ע' מגילה יח.) שאמר הקב"ה ליעקב אני אלוה בעליונים ואתה בתחתונים, ומה הקב"ה לא יגורך רע (תהלים ה' ה') כן היה מטתו של יעקב שלימה כולה טוב בלי תערובת רע, ולכך הבטיחו הקב"ה ליעקב שלא ימות אחד בחייו להורות שהוא כל ימי היותו על האדמה היה אלוה בתחתונים (ע"כ עשרה מאמרות)

1. וע' אור החיים שמות פרק ג' פסוק ח' ד"ה וארד, בא"ד הנה למה שקדם, וע"ש פרק י"ב פסוק ח' ד"ה ומצות על מררים.
2. דף ק"י עמוד ב'. ע"ש.
3. ע' נדרים לב. וע' זוהר פרשת כי תשא דף קפ"ט.
4. אות י"ז דף ל"ג עמוד ב', אות י"ח דף ל"ז עמוד א'.
5. במנחת אליהו לר"א הכהן פרק י"ב דף צ"ח אמנם, הביא מעמודיה שבעה (והוא בעמוד השביעי אות ל"ה דף ע"ז עמוד ב') וז"ל, עזא ועזאל שלא הסכימו בבריאה הם סוד שני שעירי יום הכפורים, ואלמלי הם מתחברים לא יוכל עלמא לסבל אותם. וצוה הקדוש ברוך הוא להפרידם, ולקח גורל אחד לו ואחד לעזאזאל. ושמעון ולוי היו דגמתם. שהיו מצד הדין קשה. וכאשר נתחברו יחד לא היה יכול העולם לסובלם שהרי החריבו עיר שכם ומכרו את יוסף. מה עשה הקדוש ברוך הוא, לקח ללוי לחלקו וגורלו, ושלח לשמעון מאתו כדגומת השעירים. וכאשר ראה יוסף זאת, לפיכך, ויאסר את שמעון לעיניהם (בראשית מ"ב כ"ד) שלא יתחבר עם לוי ולא יחריבו העולם, כי שמעון היה בעל דין קשה יותר והוא היה ראשון לקלקלה.

ב.

באיזו רציפות צריך לאכול כביצה מצה, כדי לברך על נטילת ידים

כדברינו שצריך לאכול כביצה מצה ברצף המצרפם לאכילה אחת, כן כתבו שתיים מגדולי האחרונים, ושיעור הרציפות הוא בכדי אכילת פרס - שיעור הזמן שלוקח לאדם בינוני לאכול חצי ככר לחם (בגודל 8-6 ביצים).

אלא שנחלקו האם די באכילת כל כזית (כביצה היא שתי כזיתים) בכדי אכילת פרס, או שצריך לאכול את שתי הכזיתים (כביצה שלמה) בתוך זמן זה.

הגר"ז (בעל התניא) כתב שהשיעור לצרף כביצה לנטילת ידים, הוא באכילת כל כזית בכדי אכילת פרס (פסקי הסידור סדר נט"י, יח).

ואילו הכף החיים (סק"ט) כתב שצריך לאכול את הכביצה כולה בכדי אכילת פרס.

כדברי הגר"ז פסק גם הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' קנח).

שיעור הזמן של כדי אכילת פרס, נחלקו בו האחרונים, יש אומרים שהוא 4 דקות ויש מאריכים עד 9 דקות. ולענייננו יתבאר בהמשך שיש להקל כשיעור הארוך יותר.

ג.

האם בכל זאת יש על מה לסמוך לברך, אם אינו אוכל כביצה ברצף

והנה השאלה מתעצמת בליל הסדר, שכידוע חלק מהסדר הוא ליטול ידים בברכה, ולאחר מכן אוכלים כזית מצה למוציא מצה, ואחר כך כזית מצה לכורך, ואחרון כזית לאפיקומן. ולמחמירים לאכול שתי כזיתות למוציא מצה או לאפיקומן, אין ספק שיוכלו לברך על הנטילה.

אבל כל מי שאוכל רק כזית לכל חלק מהסדר, איך יוכל לברך על הנטילה?

לא אכחד, שאף שבדרך שהצגנו את הסוגיא נראה שאכן צריך לאכול את הכביצה תוך כדי אכילת פרס, אבל יש מרבני זמנינו שהקלו בזה, וצידדו לומר שדי בכך שאוכל כל כזית בכדי אכילת פרס, או שדי בכך שאת הכזית הראשונה אוכל בכדי אכילת פרס ואת השאר אוכל בהמשך הסעודה. (עיין בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' ס אות ג. בספר אהלי שם או"ח ח"ב, סי' קנח ס"ב. ובתשובת הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בירחון האוצר גיליון לט).

ועצם ההלכה שאין לברך על נטילת ידים לאכילה פחותה מכביצה, נתונה בספק כפי שראינו מקודם, ובאמת מצאנו ראשונים אחרים שמשמעות דבריהם היא שיש לברך אף על אכילת כזית. (וכן נראה דעת הגר"א, משנ"ב סי' קנח שעה"צ ט).

ולכן על כל פנים בליל הסדר, נראה שאין צריך לשנות מן הסדר, ויש לברך על נטילת ידים אפילו אם אינו אוכל כביצה ברציפות, שכן יש בזה עוד כמה צירופים להקל: א. דעת הרבה ראשונים שיש לברך על נטילת ידים לאכילת דבר שטיבולו במשקה, ובליל הסדר הרי הולך להטביל את המרור והכורך. ב. דעת רבים מהאחרונים ששיעור כדי אכילת פרס משתנה לפי זמן האכילה שלוקח למאכל הזה ספציפית, ועל כן במצה קשה זמן אכילת ג'-ד' ביצים מתארכת בהרבה. ויתכן שעד אכילת הכורך לא יעבור שיעור כדי אכילת פרס. ג. שיעור כביצה לעניין נטילת ידים הוא כשיעור ביצה בלא קליפתה, ואף שלדעת רא"ח נאה הוא כ50 גר', אבל לדעת הכה"ח השיעור קטן עוד יותר, ובספר אהלי שם כתב שכביצה לשיטתו בנפח מצה קשה, יוצא רק כ22 גר' במשקל.

אולם בשאר סעודות החג, מי שאינו מתכנן לאכול כביצה מצה, אלא רק כזית, בודאי שאין לו לברך על הנטילה.

מתי מברכים על נטילת ידים לאכילת מצה

ר'משה בוטון

כתב השולחן ערוך (או"ח קנח, ב): "יש מי שאומר, שאם אינו אוכל אלא פחות מכביצה, יטול ידיו ולא יברך". וכידוע הלכה כהיש מי שאומר, כאשר לא הובא בשולחן ערוך חולק עליו.

והלכה זו נוגעת ביותר בימי חג הפסח, שמשקל כביצה מצה, הוא כמצה עגולה שלמה [ואף בנפח הוא יותר מחצי מצה], והרבה אנשים מתקשים לאכול כך כך הרבה, וצריך להזהירם שלא יברכו על נטילת ידים.

ואפילו מי שכן אוכל כביצה של מצה, צריך לדעת תוך כמה זמן צריך לאכולו כדי שיוכל לברך על הנטילה, ואפילו בליל הסדר רבים אינם מקפידים לאכול כביצה שלמה ברצף.

ונציג בזה את עיקרי הסוגיא:

א.

טעם תקנת נטילת ידים, והסבר צדדי הספק בשאלתנו על פי זה

יש להקדים שתקנת נטילת ידים לסעודה, תיקנוה חכמים כתרגול לנטילת ידים לאכילת תרומה, שכן חכמים גזרו על הידיים שיהיו תמיד בדרגה נמוכה של טומאה [שני לטומאה] עד שיטול ידיו, וטומאה כזאת פוסלת את התרומה מאכילה (חולין קו, א).

ומכיון ואוכל אינו מקבל טומאה בכמות פחותה מכביצה, כתב הרוקח (מובא בבית יוסף שם) שעל פחות משיעור כביצה לחם, יש להסתפק שמא לא תקנו עליו חכמים נטילת ידים, אף שנחשבת לסעודה לעניין חיוב ברכת המזון. ולכן פסק שיש ליטול ידיו בלא ברכה.
ולפי זה היה מקום לומר שכל שאוכל כביצה במשך הסעודה, אפילו אינו אוכלו בבת אחת, הרי לפניו עומד לחם בשיעור שמקבל טומאה וצריך ליטול ידיו.

אולם האמת שבהלכות נטילת ידים לסעודה, מצאנו שחכמים תיקנו את הנטילה דוקא על אכילה חשובה של לחם, ולא בהכרח על כל דבר המקבל טומאה. שהרי תרומה מפירות וירקות גם נפסלת מאכילה בנגיעת הידים, ואף על פי כן חכמים תיקנו נטילה דוקא להמוציא.
והטעם כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ב-ג), מפני שכל המטרה היא להרגיל את הכהנים בנטילת ידים לתרומה, ורוב התרומה באה מחמשת מיני דגן, ורוב הדגן נעשה לחם, ודי היה בתקנת נטילת ידים לאכילה של סעודה קבועה כזו, בכדי להרגיל את הכהנים.
ועל פי זה נראה, שצריך לאכול את הכביצה ברצף שמצרף את האכילות לשיעור אחד לברכה אחרונה, ואם לא אין לברך על נטילת הידים. שהרי אף שנוגע בכביצה לחם שמקבל טומאה, בכל זאת אין זו אכילה סעודה קבועה שעליה חכמים תיקנו נטילת ידים.

ואולי יש צד לומר, דנחשב קהל ודאי, משום דאיכא תרי רוב, חד דרוב בעילות אחר הבעל, ותו דרוב נשים אינן מזנות. והוי כמו ס"ס, דאת"ל שאשה זו זינתה דלמא נתעברה מבעלה ולא מכוח הזנות. וא"כ שוב אין לחשוש שאין כאן קהל ודאי, דהרי איכא תרי רוב וס"ס דלא זינתה.

ואפשר לדחות, דסוף כל סוף אין זה דין ודאי שאמרה התורה, וממילא הדר קושיא לדוכתא, וצ"ע.

ועוד קשה, דהנה אמרינן בגמ' (בכורות נז ע'א), דטריפה פטורה ממעשר בהמה. וא"כ כל הבהמות יהיו פטורות ממעשר דאינם ודאי, כיון דרוב בהמות אינן טריפות הוא רק מכח הנהגה בספק ולא בירור.

החילוק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן

וצ"ל דאע"ג דבהו"א מוכח דרוב דאיתא קמן עדיף, למסקנה דיש מקור לרובא דליתא קמן (עיין רש"י דף יב ע'א), אז רובא דליתא קמן עדיף. ויש ב' מהלכין לבאר זאת.

האופן הראשון, הוא דברי השב שמעתתא (שמעתא ב: טו) דכתב, דרובא דליתא קמן הוי מדין סברא כגון דרוב הבהמות אינן טריפות, וכן רוב נשים אינן איילוניות ויכולות להוליד. וזהו סברא במציאות דכך ברא הקב"ה את עולמו וזהו דרך הטבע. משא"כ ברובא דאיתא קמן דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, אינו מצד הסברא לומר דפריש יותר מהרוב, ויכול להיות דפריש מן המיעוט כמו מן הרוב, ואף שהוא הסתברות מספרית שפרש מהרוב אך סברא אינו, ורק מצד הלכה והנהגה בספק אזלינן בתריה דזהו דעת תורה.

ובאופן השני מצינו את דברי החתם סופר (שו"ת אהע"ז ס' קמז) שביאר, דרובא דאיתא קמן איתחזק איסורא, דכשם שהרוב לפנינו כך גם המיעוט, משא"כ ברובא דליתא קמן דאפשר דלא קיימא המיעוט כלל, כגון דכל הקטנים בדור הזה יגדלו ויולידו, ודלא כט' חנויות דהחנות הטריפה נמצא לפנינו ואיתחזק איסורא.

ויש ג' מקומות שמבואר שרובא דאיתא קמן גרע טפי מרובא דליתא קמן, ונבארם לקמן.

בשר שנתעלם מן העין

נקדים לבאר את הדין של 'בשר שנתעלם מן העין'. רבנן אסרו לאכול בשר ששהה ללא השגחה, מחשש שמא הוחלף בבשר טרף ע"י חיה או עוף. איסור זה שייך דווקא כאשר ישנה אפשרות שאכן הבשר הוחלף, אך אם הבשר ארוז או שהה במקום סגור, אין לאוסרו.

ובפלתי (יו"ד ס' סג), הביא את דברי הרמב"ם (מאכלות אסורות ח, יב) וז"ל "וכן בשר הנמצא ביד עכו"ם, ואינו ידוע ממי לקח אם היו מוכרי הבשר ישראל מותר, זה הוא דין תורה. וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ביד עכו"ם אף על פי שכל השוחטין וכל המוכרין ישראל ולא עוד אלא הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם מן העין אסור וכו'".

ובמגיד משנה (שם), הק' דהרי מהגמ' (חולין צה ע'א) משמע, דאם נמצא ביד עכו"ם ורוב טבחי ישראל, מותר. ואמאי חלק הרמב"ם על הגמ' דידן.

ותי' שנראה שאע"ג דגמ' דידן עיקר לדינא, מ"מ הרמב"ם נמשך אחר הירושלמי (שקלים פ"ז ה"ב), ששם החמירו.

וזה תימה על הרמב"ם שנטש דברי הבבלי, שהוא עמוד ההוראה וסמכינן עליה מבלי לחוש לדברי הירושלמי, והלך אחר דברי הירושלמי להחמיר.

וכתב הפלתי (שם), דבאמת נראה שלולא דברי המגיד משנה והבאים אחריו, היה מקום לומר שכוונת הרמב"ם איננה לחלוק על הגמ' דידן. דהנה בגמ' אמרו שצריך להכריז אצל טבחי ישראל אם נמצאה טריפה, דאף מצד הדין מותר לקחת בשר מן העכו"ם כי כל דפריש מרובא פריש, מ"מ אם תזדמן טריפה אצל טבח ישראל לא יהיה רשאי למוכרה לגוי שמא ימכרנה לישראל, ולכן תיקנו הכרזה, וממילא במקום שאין מכריזים אסור לקחת מהעכו"ם בשר. ולפי זה סובר הרמב"ם שמעיקר הדין אין לאסור בשר שנמצא ביד עכו"ם, דהרי לא נעלם מן העין, אלא שחכמים תיקנו הכרזה שיהיה כל אחד מכריז שמכר בשר טרף לעכו"ם, וכשביטלו ההכרזה חזר לאיסורו וא"כ גמ' דידן מיירי שהיו מכריזים ולכך מותר, ואין בו משום בשר שנתעלם מן העין. ואילו בירושלמי נאמר שרב אסר, כלומר מצאו עילה כדי שלא יכריזו וכשאין הכרזה ממילא נאסר מן הדין.
וזהו שכתב הרמב"ם שחכמים אסרו כל בשר מפני שאין הכרזה כלל.

אבל מדברי המגיד משנה משמע שאסור מעיקר הדין. והוא חידש שאף אם בא מישראל יש חשש שישראל מכרו לו טרפה. אמנם זה תלוי בחקירה הנ"ל אי אמרינן דכל דפריש מרובא קפריש, הוא דין ודאי ואין בו ספק כלל וכאן סהדי שמרובא קפריש, או דין הנהגה של ספק. ואם הוא רק דין הנהגה אז יש חשש.

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי

ומהגמ' לעיל חזינן דלא אמרינן דאזלינן בתר רוב היכא דהוא 'קבוע', כיוון דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.
אך נראה דדין כל קבוע הוא אמת רק כלפי רובא דאיתא קמן, אבל ברובא דליתא קמן לא אמרינן ביה דין כל קבוע. כגון אם זרק אבן לחבורה של אנשים ואף שמיעוט בני אדם הם טריפות, וההורג את הטריפה פטור, הדין הוא דחייב כרוצח אף שהם במקום קביעות. ולא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וחזינן מיניה דרובא דליתא קמן אלים טפי מרובא דאיתא קמן.

מעלה עשו ביוחסין

איתא בגמ' (כתובות טו:), אם מצא בה תינוק מושלך, אם רוב עכו"ם, דינו שהוא עכו"ם. אם רוב ישראל, דינו כישראל. מחצה ישראל ומחצה עכו"ם, דינו כישראל. ואמר רב לא שנו אלא להחיותו, אבל ליוחסין לא.
ופירש רש"י (שם), אם מצא תינוקת אסורה לכהן, כיוון דמעלה עשו ביוחסין.

והרמב"ם כתב (איסורי ביאה טו, כה), אסופי שנמצא בעיר שיש בה עכו"ם, בין שהיה רוב עכו"ם או רוב ישראל, ה"ז ספק עכו"ם לענין יחוסין. קידש אישה צריכה גט מספק.

וכן כתב (שם הלכה כז), האסופי הנמצא ספק עכו"ם או ספק עבד, כשישא הגיורת, הרי זו ספק אשת איש, והבא עליה פטור, שאין הורגין על ספק.

והראב"ד חולק (שם), דקי"ל דאזלינן בתר רובא אף בדיני נפשות, ואמאי לא אמרינן כן.

והמגיד משנה כתב (שם), דאם ביוחסין דהוא דין דרבנן לא סמכינן על הרוב, כל שכן בדיני נפשות.

ובמשנת רבי אהרן (כתובות יט, מז) ביאר, דהגמ' שאמרה דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות, הוא דווקא ברובא דליתא קמן שהוא בירור, משא"כ ברובא דאיתא קמן דהוא רק הנהגה. ולכן פסק הרמב"ם שאסופי הנמצא בעיר שרובה ישראל, אין אשתו אלא ספק אשת איש לעניין להרג עליה. ובזה ביאר דברי המגיד משנה שמדמה דיני נפשות ליוחסין, דלכאורה אין לדמות תקנה דרבנן שעשו משום מעלת יוחסין לדיני נפשות, אלא כוונת המ"מ דחזינן מיוחסין דרובא דאיתא קמן אינו בירור אלא רק הנהגה, ולכך כמו שמחמירין שלא מועיל ליוחסין, כל שכן שאינו מועיל בדיני נפשות.

חולין דף יא ע"א בעניין רוב

מאת ר' רועי טל

קיימא לן דאזלינן בתר רובא, והוא כלל גדול ומקורו בתורה כדאיתא בגמ' (חולין יא ע'א) "מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא, מנלן דכתיב (שמות כג, ב) לא תהיה אחרי רבים לרעת, ולא תענה על רב לנטת, אחרי רבים להטת". וכוונת הפסוק הוא שלא יהיה הדיין מטה את דעתו להיות כדעת הרוב היכא דאין דעתו כן, אלא יאמר דעתו באמת והכרעת הדין תהיה ע"פ רוב דעות של הדיינים, וכגון י"ב דיינים מזכין וי"א דיינים מחייבין, דהדין הוא שזכאי. ומכאן לומדים חז"ל את הכלל הגדול דאזלינן בתר רובא.
וצ"ב מה הצד השווה בין רוב דיינים דאזלינן בתריהם לבין שאר דיני רוב. דאפשר לומר דהתורה חידשה דין מיוחד בדיינים דאין צריכים פה אחד להכריע את הדין, אלא די ברוב, והוא דרך מערכת הפסיקה של בית דין. ומה הדמיון בין דיינים לבין הכרעת דבר אחר ע"י רוב, וצ"ע.

רובא דאיתא קמן

מצינו בגמ' (שם), "רובא דאיתא קמן כגון ט' חנויות וכו" ופי' רש"י, כולן מוכרות בשר שחוטה, ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ, הלך אחר הרוב דהא קמן חזינא דרובא דהיתירא.
וזהו הנקרא רובא דאיתא קמן, דהיכא דקא חזינן הרוב והוא נמצא לפנינו, אמרינן 'כל דפריש, מרובא פריש'. ואותה חתיכת בשר פירשה מרוב החנויות הכשרות.

רובא דליתא קמן

ובהמשך הגמרא (שם) מצינו רובא דליתא קמן, והוא היכא דהרוב אינו לפנינו, כגון קטן וקטנה. ופירש רש"י (שם) "דפליגי רבנן עליה דר"מ ביבמות (דף סא:) דתנן יבם קטן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה ולא חיישינן שמא תמצא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה, דבעי להקים לאחיו שם, והאי לאו בר הכי הוא. אלא אמרינן זיל בתר רוב קטנים דעלמא דאינם סריסים והיינו רובא דליתיה קמן", דרוב העולם אינו לפנינו, ואין זה רוב אלא על פי טבעו של עולם.
ומק' הגמ' דבשלמא רובא דאיתא קמן א"ש דילפינן מדיניים דגם הוא רובא דאיתא קמן, אך רובא דליתא קמן מהיכא תיתי דאזלינן בתריה. ומשמע דרובא דאיתא קמן עדיף מליתא קמן.

מחלוקת ראשונים

ויש לחקור, הא דאמרינן דאזלינן בתר רובא האם הוא מדין ספק שהתורה התירה לנו, או הוא מדין ודאי, וכאילו אנן סהדי שאין כאן איסור, ואין כאן ספק כלל (ובלשון אחר האם דין רוב הוא תורת הנהגה או דין בירור).

כתיב בתורה (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש" ובגמ' (בב"מ ו:) דרשינן "עשירי" ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק. ולכן בנידון דגמ' (שם) גבי 'קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין'. דמי שהיו לו בדיר טלאים רבים, והוציאם מפתח הדיר אחד אחד כדי לעשר את העשירי שיוצא במנין, ולפני שהגיע למנות את העשירי, קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר שטרם נמנו ונתערבב. והדין הוא שכולן, בין הטלאים שכבר יצאו ונמנו, ובין הטלאים שנשארו בדיר ולא יצאו ולא נימנו, פטורין מחובת מעשר בהמה, ואפילו אלף כולם פטורין, כי עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק.

והק' תוס' (שם) "תימה דלבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר", ותי' "דדבר שבמנין לא בטיל". ומדלא תירצו דרוב הוא מדין ספק ולכך פטור, דהרי עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, משמע דסברו דרוב הוא מדין ודאי.

ואפשר לדחות קצת דאין זה ראיה, דאחר שגילתה לנו התורה דאזלינן בתר רובא, אף אם הוא בתורת ספק סו"ס אזלינן בתריה ותוקף יש לו, וא"כ הא דלא תירצו תוס' כך, הוא מפני דאפילו אם רוב הוא מדין ספק מ"מ בכוחו להחשיבו כעשירי ודאי.

ועוד אפשר לדחות קצת, דיתכן ותוס' סברו דהלך אחר הנרוב הוי בירור, אך לעניין ביטול אין זה שייך, דמהיכא תיתי דהלך אחר הרוב וביטול ברוב מערכות שווים הם. ועיין בשיטמ"ק ובגרנ"ט ב"מ שם.

אולם מצינו בשיטמ"ק (בב"מ ו:) בשם הרא"ש, דכי אמרינן כל דפריש מרובא, ספק מיקרי, אלא שהתורה התירה ספק זה באיסורין, כדכתיב אחרי רבים להטות. ונהפך האיסור להיתר על ידי ביטול ברוב, אבל הכא לעולם לא נפיק מכלל ספק עשירי ולכך כולן פטורין. וכן בריטב"א (שם), מוכח דסובר דרוב הוי מדין הנהגה ולא בירור.

הקושיא על הצד דרוב הוא מדין הנהגה בספק

ולשיטה זו הק' רעק"א (תשובות ס' קח), דאיך מצינו גבי ממזר דלא יבוא בקהל, דדוקא 'קהל ודאי' לא יבוא, ואיך מצינו קהל ודאי דלמא זינתה אמו, ואף דאמרינן דרוב בעילות אחר הבעל אין זה אלא רוב מדין הנהגה וספק, וא"כ איך יקרא קהל ודאי.

ולענ"ד אולי אפשר לדחות קצת, דחשש זה דדלמא אמו זינתה אינו חשש כיוון דאיכא חזקת כשרות על האשה, ואמאי חיישינן דזינתה.

אמנם הגמ' (חולין יא:) מביאה ראיה לדין רוב מדין מכה אביו ואמו דחייב מיתה, ואיך חייב מיתה, וליחוש דלמא לאו אביו הוא, אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא, ורוב בעילות אחר הבעל. ודלמא כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין ואז לא יתכן שזינתה, ומשני דאפילו הכי אין אפוטרופוס לעריות, ואולי זינתה עם איש אחר שם.

ובתוס' (שם) העירו, דלכאורה היה לגמ' לדחות דהעמד האם בחזקת צדקת, ומכוח חזקת כשרות זאת תאמר דלא זינתה. ומשמע דלמסקנה שאמרנו את הסברא דאין אפוטרופוס לעריות, הוי ריעותא לחזקת כשרות.

הרי שיש ריעותא בחזקת כשרות של האשה, וקושיית רעק"א דדלמא אמו זינתה במקומה עומדת.

Our Sponsor:

כולל אברכים
KOLLEL AVREICHIM
HOLLYWOOD
THE ANDREW & RACHEL SAKA KOLLEL

4200 N 66TH AVE, HOLLYWOOD, FL 33024 - 954-625-4580

KOLLELHOLLYWOOD.ORG - OFFICE@BAISMORDECHAI.COM